

СЕРГІЙ КОРСУНСЬКИЙ: ГЕОПОЛІТИКА «ЦІКАВИХ ЧАСІВ»

**ГОЛОВА ДЕЛЕГАЦІЇ ЄС-УКРАЇНА У ЄВРОПАРЛАМЕНТІ
ВІТОЛЬД ВАЩИКОВСЬКИЙ: «НА ЗАХОДІ Є МІФИ ТА
НАЇВНІСТЬ ЩОДО РОСІЇ»**

**ГОЛОВА ПОСТІЙНОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ У ПАРЕ
МАРІЯ МЕЗЕНЦЕВА: «МИ ЗАЛИШАЄМОСЯ НА ФОРПОСТІ
УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ»**

**ПОЧАТИ З НУЛЯ:
БІЗНЕС-ІСТОРІЇ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ**

Журнал «Огляд Україна Брюссель» поширюється безкоштовно серед аналітиків, фахівців, лідерів думок, чиновників і політиків України та Європейського Союзу.

Відтворення матеріалів журналу допускається лише з посиланням на Журнал. Думки, висловлені авторами у Журналі, не обов'язково відображають позицію редакції. Лише автор є відповідальним за контент свого матеріалу. Автор відповідає лише за матеріал, наданий мовою оригіналу. Переклад статей зроблений третіми особами на замовлення редакції. Видавець не несе відповідальності за товари і послуги, що рекламуються в публікаціях. Фотографії з відкритих джерел.

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

ДОЗВОЛЬТЕ ВІДРЕКОМЕНДУВАТИ: УКРАЇНЦІ 21 століття

Україна відсвяткувала 30-ту річницю незалежності. Виросли вже покоління людей, які народилися та сформувалися як особистості в умовах незалежної держави. У той же ж час, значну частину населення складають ті, хто ще пам'ятає СРСР – із ненавистю чи ностальгією, або ж нейтрально, як часи власної молодості, яка, на жаль, «не вернеться».

Як склалася мозаїка українського суспільства за ці тридцять років? До чого закликає Vox Populi, «голос народу»? Чи не єдину об'єктивну та науково обґрунтовану відповідь на ці питання надає нам соціологія.

Результати десятків опитувань – це строкатий колаж суспільних одкровень населення одного з найбільших сусідів Європейського Союзу.

То які ж ми, українці?

Пропонуємо вашій увазі найцікавіші питання та най[не]очікуваніші відповіді.

Згідно з даними соціологічних опитувань, проведених Соціологічною групою «Рейтинг», Центром «Соціальний Моніторинг», «Українським інститутом майбутнього», Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова, а також проектом «Сусіди ЄС: Схід», які містяться у відкритих джерелах, маємо наступну соціологічну матрицю сучасної України:

Проголошення Незалежності України сьогодні загалом підтримали б 80% опитаних. Не підтримали б – лише 15%, вагалися з відповіддю – 5%.

Громадянами України ідентифікують себе 75% опитаних (11% не відчують себе такими), натомість європейцями – 26%, «радянською людиною» – 21%. [1]

55% респондентів вважають, що після 30 років незалежності Україна і справді є незалежною, натомість 34% кажуть «ні» та ще 11% «важко відповісти». [2]

Основні дві емоції, які відчують, думаючи про Україну – сум (37%) і гордість (34%). Зацікавленість відчують 20%, радість і сором – по 18%, страх – 16%, байдужість і гнів – лише по 5%. [1]

50% українців розцінюють гасло «Слава Україні!» як кредо сучасних громадян країни. [3]

Абсолютна більшість опитаних (72%) скоріше або дуже пишаються українським громадянством. Лише 18,5% заявили, що скоріше або зовсім не пишаються цим фактом.

54% респондентів гадають, що демократія є найбільш бажаним типом державного устрою для України

Більшість респондентів (53%) переконані, що в Україні люди можуть вільно висловлювати свої політичні погляди, а п'ята частина опитаних так не вважає.

Відносно успішними сферами, де відбулись перетворення після проголошення незалежності, названо: забезпечення рівноправності жінок та чоловіків, утвердження свободи слова, формування української нації, забезпечення рівноправності національних меншин, розбудова демократії, громадянського суспільства. [4] Тобто можемо констатувати, що європейські демократичні цінності та відповідне їм сприйняття світу й людини – це незаперечне надбання за останні три десятиліття нашої історії.

Найменше вдалились Україні боротьба з корупцією, формування справедливого судочинства, боротьба зі злочинністю та встановлення соціальної справедливості. [4] Vox Populi нагадує нам, що суспільні трансформації та інституційні реформи, насамперед у галузі судочинства, відбуваються відносно повільно та потребують активізації.

Домінуючим зовнішньополітичним вектором в Україні є європейська та євроатлантична інтеграція. В усіх питаннях, що стосувалися поглядів щодо майбутнього України на міжнародній арені, не менше половини опитаних підтвердили свої прозахідні прагнення. Так, за вступ до ЄС виступають 64%, до НАТО – 54%. [1]

51% українців мають позитивне ставлення до Євросоюзу, а 64% українців вважають, що відносини з ЄС хороші.

Понад 63% українців визнають основні цінності Європейського Союзу та ототожнюють себе з цінностями «мир, безпека та стабільність», «права людини», «економічне процвітання», «верховенство права» та «свобода особистості».

66% людей в Україні довіряють Європейському Союзу, і лише 26% довіряють Євразійському економічному союзу.

62% українців знають про фінансову підтримку Євросоюзу, а 46% з них думають, що підтримка є ефективною. [5]

Тобто можемо констатувати «геополітичний зсув» у суспільній свідомості українців, більшість яких орієнтована на інтеграцію у європейські та євроатлантичні структури та подолання «багатовекторності» властивої нашій країні у попередні роки.

Однак стійкою альтернативою європейської інтеграції є не стільки проросійський вектор, як запит на рівновіддаленість від Заходу та Росії – такий варіант обрали 35%. Серед противників вступу до ЄС лише чверть висловлюються за рух у напрямку Росії. Інші – за самостійний розвиток нашої країни. [1]

Показовим у цьому сенсі є ставлення українців до лідерів провідних держав світу та наших країн-сусідів.

Так, серед ключових світових лідерів найкраще українці ставляться до канцлера Німеччини Ангели Меркель (73% – позитивно, 19% – негативно) та президента США Джозефа Байдена (64% – позитивно, 19% – негативно). При цьому в динаміці за останні кілька місяців ставлення до президента США дещо покращилось, а до канцлера Німеччини – дещо погіршилось.

Президента Франції Еммануеля Макрона позитивно оцінили 57%, негативно – 19%, не змогли оцінити або сказали, що такого не знають – 23%. Президента Польщі Анджея Дуду позитивно оцінили 54%, негативно – 10%, не змогли оцінити або сказали, що такого не знають – 37%.

Натомість ставлення до очільників Білорусі та Росії серед українців переважно негативне. Так, до Александра Лукашенка негативно ставляться 59% опитаних, позитивно – 34%. При цьому за останній рік ставлення до білоруського президента погіршилося з 45 до 34%, а за останні два роки – вдвічі (з 67 до 34%).

До Володимира Путіна негативно ставляться 81%, позитивно – лише 15%. [6]

У ціннісному спектрі українців домінують універсалізм, доброта, конформізм та безпека.

41% відчувають, що їхні найкращі роки ще попереду, 24% переживають їх зараз, а 31% сказали, що їхній найкращий час уже позаду.

Українці охоче декларують важливість універсалізму та доброти, однак вони виявилися не зовсім толерантними. Так, 47% негативно ставляться до ЛГБТ спільноти, 42% – до чайлдфрі (людей, які вирішили не мати дітей), близько половини ставляться до них нейтрально, 7-8% – позитивно.

Серед регіонів найбільш толерантний Київ. А от Схід і Захід схожі у своєму консерватизмі, різниця лише в тому, що релігійний Захід менш толерантний до невіруючих, а Донбас – до ЛГБТ-спільноти.

При виборі бажаної роботи найважливішими критеріями є заробітна плата (75%), вже потім соціальні гарантії (31%), взаємини у колективі (26%), графік роботи (22%). Найменш важливими є кар'єра (14%) і престижність, соціальний статус (10%).

Українці мріють про міцне здоров'я (58%), водночас половина українців відповіли, що не ходять на медогляди, а звертаються до лікаря лише тоді, коли щось турбує. На другому місці - мрія про підвищення зарплат та пенсій (41%). Для бідних це мрія № 1, для них вона навіть дещо важливіша, ніж здоров'я. Мрія про дітей та онуків – на третьому місці (40%). Подорожами цікавляться майже всі, окрім найстарших.

Про щасливе кохання мріють 14% опитаних, при цьому для чоловіків воно більш важливе: наприклад, у віці 25-40 років з жінок лише 14% мріють про кохання, а серед чоловіків таких 22-24%. Навіть після 60 років кожен десятий із чоловіків ще мріє про щасливе кохання, тоді як серед жінок цього віку майже ніхто про це вже не мріє. [1]

А про що мрієте Ви, шановний Читачу?

Матеріал підготували Сергій Курбатов, доктор філософських наук, Радник президії НАПН України, та Євгенія Коломієць-Людвіг, кандидат юридичних наук, редакторка журналу «Огляд Україна Брюссель», на основі результатів таких соціологічних досліджень, опублікованих у відкритих джерелах:

1. Соціологічне дослідження «ПОКОЛІННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: ЦІННОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ», проведене та опубліковане Соціологічною групою «Рейтинг» 19 серпня 2021.

http://ratinggroup.ua/research/ukraine/pokolenie_nezavisimosti_cennosti_i_motivacii.html

2. Всеукраїнське опитування «30 років Незалежності України», проведене та опубліковане Центром «Соціальний Моніторинг» 17 серпня 2021.

<https://smc.org.ua/30-rokiv-nezalezhnosti-ukrayiny-2936/>

3. Соціологічне дослідження «Хто ми», проведене та опубліковане Українським Інститутом Майбутнього 24 серпня 2021.

<https://uifuture.org/publications/slava-ukrayini-kredo-suchasnyh-ukrayincziv/>

4. Загальнонаціональне дослідження, проведене та опубліковане Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова 19 серпня 2021.

https://dif.org.ua/article/30-rokiv-nezalezhnosti-yaki-zdobutki-i-problemi-zrostannya-bachat-ukraintsi-y-na-shcho-spodivayutsya-u-maybutnomu_2

5. Opinion Survey 2020: Ukraine, проведене та опубліковане 16 червня 2020.

<https://www.euneighbours.eu/en/east/stay-informed/publications/opinion-survey-2020-ukraine>

6. Соціологічне дослідження «ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПИТАНЬ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ», проведене та опубліковане Соціологічною групою «Рейтинг» 09 вересня 2021.

http://ratinggroup.ua/research/ukraine/ocenka_otdelnyh_voprosov_mezhdunarodnoy_politiki_2-4_sentyabrya_2021.html

02 Слово Редакції

ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА

06 Україна: із Зеленським
або після нього
Віталій Портников

УКРАЇНА-СВІТ

10 Геополітика «цікавих часів»
Сергій Корсунський

УКРАЇНА-ЄС

14 Голова делегації
ЄС-Україна у Європарламенті
Вітольд Вашиковський: «На
Заході є міфи та наївність
щодо Росії»
Наталія Річардсон

18 Ребекка Гармс: «Я була
шокована тим, яким чином
США і Німеччина уклали
угоду щодо «Північного
поток-2»
Наталія Річардсон

РУПОРИ КРЕМЛЯ

22 Балтійський
рупор Кремля
Інна Крупник

26 Культурний
рупор Кремля
Інна Крупник

УКРАЇНА, РОСІЯ ТА РАДА ЄВРОПИ

28 Голова Постійної делегації
Верховної Ради у ПАРЄ Марія
Мезенцева: «Ми залишаємося
на форпості українських
інтересів»
Катерина Братко

ЛЮДИ ТА ВІЙНА

34 У пільмі.
Як виживають мешканці
ОРДЛО
Степан Назаренко

38 Почати з нуля:
бізнес-історії вимушених
переселенців
Інна Крупник

ІНТЕРВ'Ю

44 Фонд «ІЗОЛЯЦІЯ»: про
культурну децентралізацію
та проекти, яких бояться
окупанти
Марта Барандій

ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ

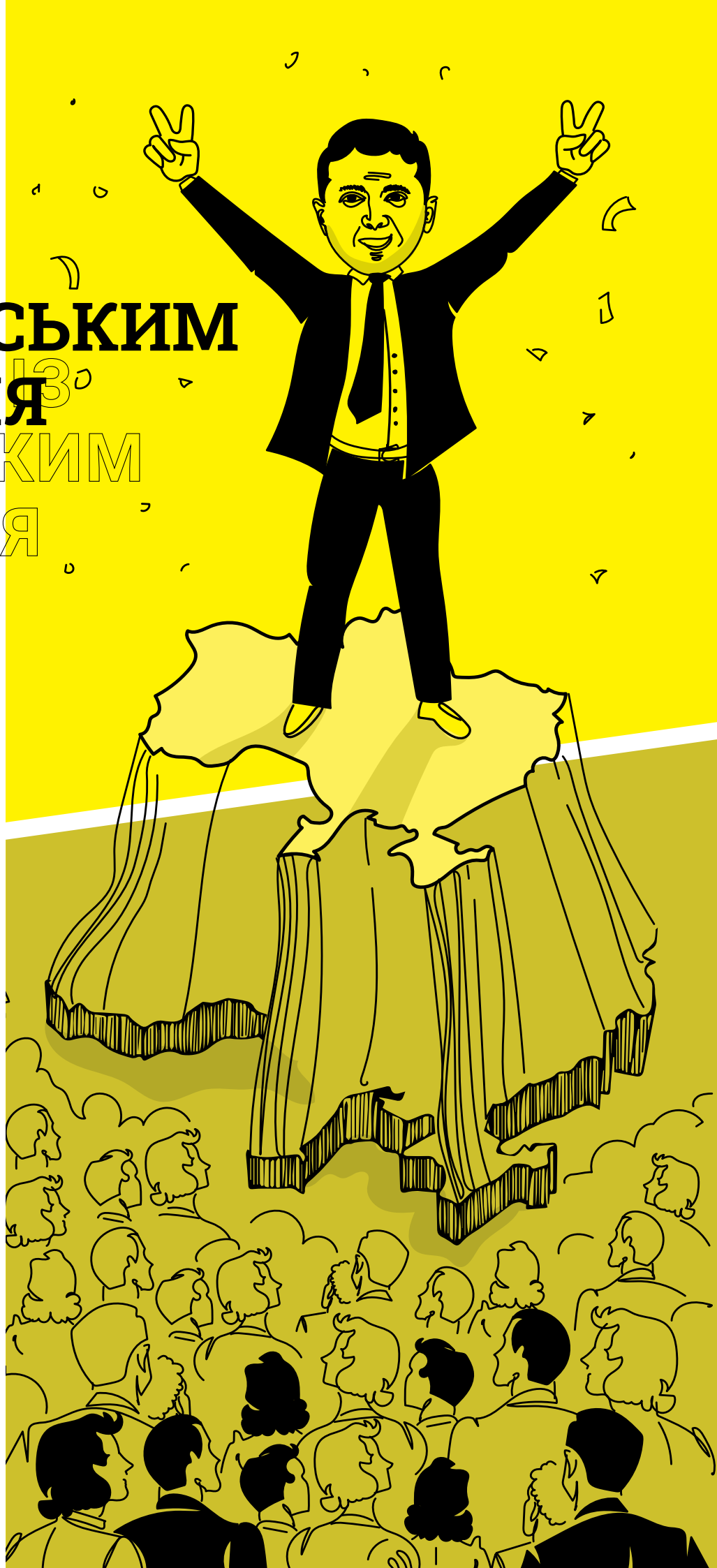
48 Ставлення населення
України до «добровільного
декларування» та коментарі
до нього

КУЛЬТУРНІ СТОРІНКИ

54 Віктор Корсак: «Ми не
ставимо цілі втирати комусь
носа, ми просто робимо
свою роботу». Як працює
найбільший музей сучасного
українського мистецтва
Іванна Мальчевська

УКРАЇНА:
ІЗ ЗЕЛЕНСЬКИМ
АБО ПІСЛЯ
ЗЕЛЕНСЬКИМ
АБО ПІСЛЯ
НЬОГО

ВНУТРІШНЯ
ПОЛІТИКА

**ВІТАЛІЙ ПОРТНИКОВ
– ЖУРНАЛІСТ,
ПОЛІТИЧНИЙ
ОГЛЯДАЧ, АВТОР
І ЛІДЕР ДУМОК**

Через місяць після святкування 30-річчя української незалежності чинний президент Володимир Зеленський усе ще залишається найпопулярнішим українським політиком. І хоча його рейтинг неухильно знижується після перемоги на президентських виборах, проте соціологія свідчить, що навіть зараз Зеленський перемагав би у другому турі виборів глави держави будь-якого потенційного суперника. Причому з рахунком, який не сильно відрізняється від його перемоги на президентських виборах. Тоді за Зеленського проголосувало 73% українських виборців, а за президента країни Петра Порошенка – 24%. Зараз Зеленський виграв би у того ж Порошенка, який залишається його головним конкурентом, із рахунком 65 на 35. При цьому у першому турі за Зеленського проголосував би, згідно з останніми опи-

туваннями, 31% виборців. Це практично стільки ж, скільки за Зеленського голосували у першому турі виборів у 2019 році – 30%. Тож, як бачимо, електоральні переваги не змінюються. 30% – це і є верхня планка українського популізму. Але тоді чому людина, яка отримала в першому турі 30% голосів виборців, змогла досягти аж 73% і зараз може перемогти з 65% голосів?

Пояснити цей феномен не так складно. Голосування «за» Зеленського було й залишається голосуванням «проти» українських політиків як таких, а не тільки проти колишнього президента Петра Порошенка, як прийнято вважати. Проект «Слуга народу», запущений на телеканалі колишнього бізнес-партнера і покровителя Зеленського, впливового олігарха Ігоря Коломойського, проповідував саме ненависть до управлінської еліти як такої, виставляючи її корумпованою бандою і протиставляючи цій еліті «людину з народу» в наївному виконанні Зеленського, телевізійного коміка, який намагався стати серіальним актором, але замість цього став президентом. Саме тому виборець кожного українського політика, який балотується на виборах, може ще уявити собі свого обранця як чесну і принципову людину, але всіх інших уже точно вважає злодіями. І тому вибір між Зеленським та будь-яким політиком – це завжди успіх популіста.

Крім того, зіграла роль укорінена на пострадянському просторі надія на диво. Зеленський перед президентськими виборами насправді нікому нічого не обіцяв, найбільш цитованою стала його фраза «я нікому нічого не винен». Але про політичні проблеми майбутній президент розмовляв із безпосередністю звичайного обивателя, що і стало причиною дитячих надій. І справді, якщо президентом стане твій сусід, та ще й із телевізора – хіба він не зупинить війну, не змусить чиновників припинити красти, що автоматично зробить країну багатого та успішного, не доб'ється справедливості для «маленького українця»? Ну політики цього напевно не зроблять.

Через три роки можна констатувати, що очікування «маленьких українців», зрозуміло, не справдилися, але й довіри до політичної еліти не додалося. Саме тому поки що Зеленський залишається фаворитом президентських рейтингів і зміцнює власну вертикаль влади. І з цієї ситуації є всього три виходи.

Перший із них – Зеленський буде так само розчаровувати українців (а більшість громадян країни впевнена, що Україна рухається у неправильному напрямку), але вони однаково за нього проголосують ще раз, тільки щоб не допустити до влади «поганого» політика, який усе розкраде – краще вже хай цим займаються свої, прості хлопці, «слуги народу» з президентської партії.

Через три роки можна констатувати, що очікування «маленьких українців», зрозуміло, не справдилися, але й довіри до політичної еліти не додалося. Саме тому поки що Зеленський залишається фаворитом президентських рейтингів і зміцнює власну вертикаль влади.

Другий варіант – з'явиться якийсь новий Зеленський, який повторить звинувачення старого, але вже на адресу чинної влади. Теж «людина з народу» і теж підтримана якимось олігархом – швидше за все, Рінатом Ахметовим, який просто казково збагачується на актуальній ринковій кон'юктурі. І населення радісно проголосує за чергове нове обличчя, а країна піде звичним колом розчарувань та очікування наступного дива.

І третій варіант – повернення до влади професіоналів та копітка робота з відновлення інституцій, що деградували за час популістського правління. Ну і продовження реформ, які мають рано чи пізно привести Україну до Європи.

До якого варіанту є близькою Україна, можливо, стане зрозуміло вже цієї осені. У держави багато викликів. Це і можливі проблеми у соціальній сфері – тим більше, якщо доведеться підвищити ціни на житлово-комунальні послуги на тлі неухильного провокування Москвою дефіциту на світовому газовому ринку.

Це і необхідність завоювання довіри у відносинах зі Сполученими Штатами – візит Зеленського до Вашингтону показав, що до справжньої «хімії» між українським президентом і його американським колегою Джоозефом Байденом ще далеко. Це і важливість повернення до реформ, без яких явно не буде міжнародної фінансової допомоги, що теж позначиться на соціальній сфері. Ну і, звичайно, Росія. Путін знову нагнітає напруженість на Донбасі, і вже ясно, що у Кремлі вирішили ігнорувати Зеленського й не збираються шукати шляхи до розв'язання конфлікту та припинення війни.

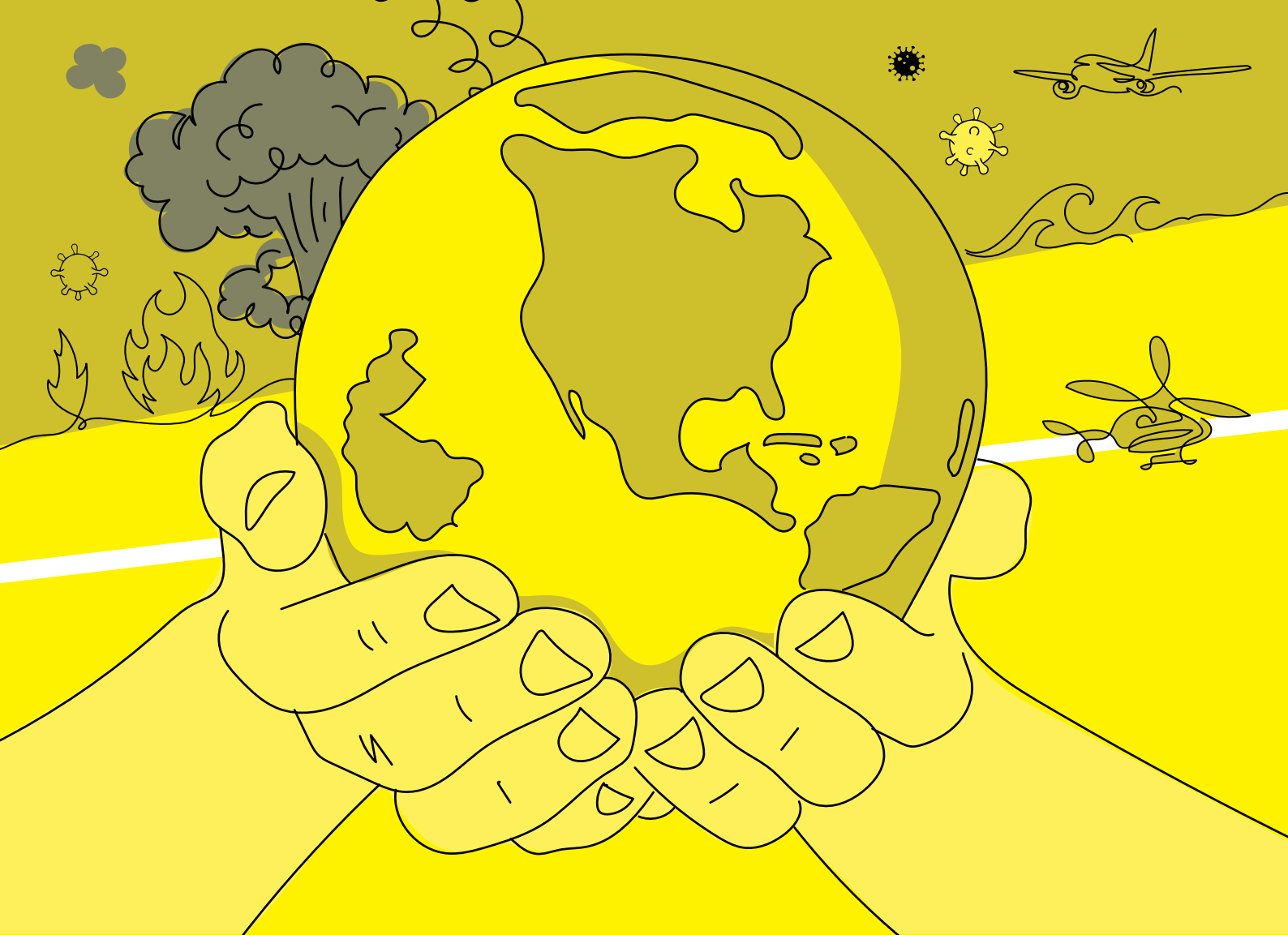
Чи зможе Зеленський бути адекватний цим викликам і як сприйме його зусилля суспільство? Якщо рейтинг президента буде знижуватися й він вже не виглядатиме безумовним переможцем другого туру голосування, то і прихильникам, і противникам президента, і західним кредиторам України, і кремлівським дестабілізаторам політичної ситуації в країні доведеться задуматися про те, якою буде Україна після Зеленського і хто прийде йому на зміну. Ну а якщо чинний президент і далі буде утримувати безумовне лідерство в соціологічних опитуваннях, тоді потрібно буде думати вже зовсім про інше – про те, яким буде другий термін Зеленського.

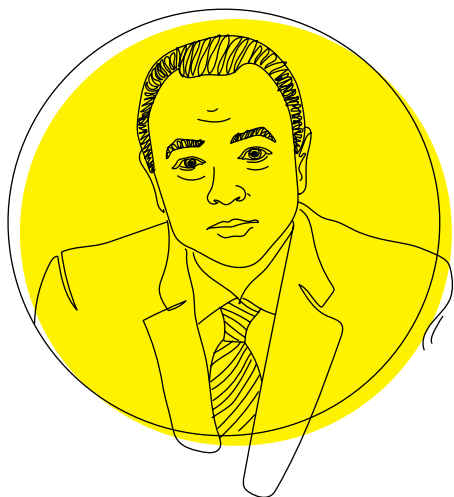
CEO CLUB UKRAINE

**INTELLECTUAL CLUB
FOR BUSINESS OWNERS**

**+38 044 22 888 13
info@ceoclub.com.ua
ceoclub.com.ua**

ГЕОПОЛІТИКА «ЦІКАВИХ ЧАСІВ» ЧАСІВ»

**СЕРГІЙ КОРСУНСЬКИЙ –
УКРАЇНСЬКИЙ УЧЕНИЙ ТА
ДИПЛОМАТ. ЗАСЛУЖЕНИЙ
ЕКОНОМІСТ УКРАЇНИ. ДОКТОР
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ
НАУК. НАДЗВИЧАЙНИЙ І
ПОВНОВАЖНИЙ ПОСОЛ
УКРАЇНИ В ЯПОНІЇ**

УКРАЇНА-СВІТ

У 1966 році, виступаючи у Кейптауні, сенатор, брат президента США Роберт Кеннеді надав коротку, але змістовну характеристику тогочасній геополітичній ситуації: «Існує китайське прокляття – «нехай він живе у цікаві часи». Подобається нам чи ні, але ми саме живемо у цікаві часи. Є часи небезпеки й невизначеності; проте є і більш відкриті для креативної енергії людини, ніж будь-які інші часи в історії».

Часи, які сьогодні переживає людство, не менш цікаві, ніж 60-ті роки минулого століття, і не менш відкриті для творчого осмислення. Для України, яка не з власної волі опинилася у стані війни, втратила величезні території, ресурси й економічний потенціал, як ніколи важливо усвідомлювати обриси нового світу, що народжується у постліберальну епоху. Саме від цього залежить, чи вдасться Україні посісти своє помітне місце у майбутньому світоустрої.

Дев'ятнадцяте століття було століттям Європи. Двадцяте, без сумніву, пройшло під вирішальним американським впливом, двадцять перше стане століттям Азії. Небачений в історії підйом Китаю, зміщення світових центрів виробництва, споживання і технологічних інновацій у Південно-Східну Азію, трансформація Росії назад, у минуле, до імперських амбіцій у їхньому найгіршому прояві – усе це визначає сучасний геополітичний ландшафт світової політики. Основне протистояння сучасності США-Китай з урахуванням фактора Росії, криза Євросоюзу, яка проявилася у Брекзиті, неспроможності розв'язати проблему біженців, унеможливити прихід до влади популістських і багато у чому антиліберальних режимів у низці країн ЄС – усі ці фактори є визначальними у сучасних «вісках», «трикутниках» і складніших геометріях взаємовідносин між основними світовими силами. Для США саме Китай, який із 2010 року впевнено посідає місце другої економіки світу, продовжує зростання навіть попри пандемію коронавірусу й несприятливий імідж за межами «великого китайського муру», є найбільшим викликом. Китай становить не тільки економічну, але й технологічну, військову загрозу інтересам США, їхніх союзників і партнерів. Росія, яка прагне розпаду ліберального світового порядку, не тільки створює безпекові виклики для США, але й стратегічно зближується з КНР. Навіть статус «молодшого брата» Пекіна дозволяє Путіну ефективно шантажувати Вашингтон, де з часів Ніксона дуже уважно пильнують за відносинами Росія-Китай. На щастя, інтереси Москви і Пекіна не завжди й далеко не в усьому збігаються, то ж є простір для певного маневру. На жаль, у такому маневрі практично не бере участь ЄС. Після

декількох років доволі рішучої підтримки України у протистоянні з Росією Берлін ухвалив рішення будувати вкрай контроверсійний газогін «Північний потік-2», який не тільки позбавить Україну надзвичайно потрібних валютних надходжень, але й усуне важливий запобіжник, який стримував можливість істотної ескалації агресії РФ щодо України. Цей проект, а також комплекс інших питань, зокрема стосовно дотримання ліберальних свобод та проявів національного егоїзму в часи пандемії, призвели до кризи в Євросоюзі, який фактично випав зі списку основних світових сил. Відхід від справ канцлера ФРН Меркель та афганська криза тільки загострили й без того складну ситуацію. Проте найбільшим викликом стало фактичне рішення Білого дому піти на зближення з Росією, розраховуючи на послаблення ледь не союзницьких відносин Москви з КНР. Цей помилковий шлях, без сумніву, ще дасться взнаки, і насамперед – для України.

Передовсім Україні варто усвідомити, що зміцнення обороноздатності, викорінення корупції та реалізація свого незалежного потенціалу в багатьох секторах економіки є найважливішими складовими успіху у протистоянні з Росією. Проведення свідомої та добре виваженої зовнішньої політики має включати розроблення комплексу пропозицій для основних партнерів з урахуванням їхніх інтересів. Наприклад, для США у протистоянні з Китаєм чи не вирішальним фактором є доступ до рідкоземельних металів, фактичну монополію на виробництво яких має Пекін.

В Україні є потужні запаси літію, кобальту, міді, графіту тощо, які використовуються для виробництва літієвих акумуляторів для автомобільної промисловості та іншої техніки. Наразі ці запаси є лише у вигляді потенціалу для розроблення. З огляду на поширення у світі фактичного голоду, зокрема спричиненого пандемією, Україна могла б запропонувати провідним країнам світу, які мають інтереси в Африці та Азії, стратегічне співробітництво у сфері виробництва аграрної продукції та харчових продуктів. Неабиякий інтерес для багатьох високотехнологічних секторів провідних економік світу могли б становити українські розробки у сфері інформаційних технологій та програмного забезпечення.

На геополітичному рівні вже зараз варто розробляти оновлене бачення співпраці з Німеччиною, оскільки новий канцлер ФРН зовсім не обов'язково матиме такі ж сентименти щодо Росії, як Ангела Меркель. Фактична згода США не втручатися у реалізацію проекту «Північний потік-2», звичайно, зробила завершення будівництва можливим. Водночас позиції «зелених» та енергетичні директиви ЄС роблять швидкий запуск газогону проблематичним.

Як це не дивно звучить, проте рішення США про вихід з Афганістану, попри всю трагічність подій, які розгортаються нині навколо аеропорту Кабула і пов'язані з поверненням соціального життя країни на десятиліття назад, несе певний позитив для України. Віднині Росії, яка, на відміну від США, розташована у безпосередній близькості до Афганістану, доведеться витрачати значні ресур-

си на стримування ісламського фундаменталізму й тероризму, які, цілком імовірно, переживатимуть своєрідний ренесанс не тільки в Афганістані, а й по всій південній Азії. Також значні інтереси в Афганістані матиме Китай, і зовсім не виключаються зіткнення Москви та Пекіна з цього приводу. Річ у тому, що, окрім опіуму, Афганістан має значні поклади корисних копалин і стратегічно розташований на шляху маршрутів флагманського проекту КНР «Один пояс, один шлях». Китай вклав десятки мільярдів доларів у Пакистан, який чи не найбільше зацікавлений у стабілізації Афганістану. Варто очікувати, що протягом найближчих місяців, якщо не років, світова спільнота буде вимушене приділяти Афганістану значну увагу, і через біженців, і через активізацію ІДІЛ, і через можливий початок нової громадянської війни, яка зробить контроль над поставанням опіуму неможливим. Країни Центральної Азії, насамперед Узбекистан, Таджикистан і Туркменістан, можуть бути фактично дестабілізовані в разі масштабних бойових дій та кланових зіткнень в Афганістані. Усе це вимагатиме втручання Росії, яка віднині буде змушена стримувати ще й «південний фронт» біля своїх кордонів.

На тлі безпекових і політичних викликів світ активно переходить у фазу формування нового технологічного укладу, коли технології штучного інтелекту й бізнес, заснований на аналізі великих баз даних, поступово відтісняють із провідних позицій на світових біржах як

Дев'ятнадцяте століття було століттям Європи. Двадцяте, без сумніву, пройшло під вирішальним американським впливом, двадцять перше стане століттям Азії.

машинобудівні, так і ресурсні компанії. Слід очікувати, що під тиском кліматичних змін і викликів, пов'язаних із пандемією, буде переглядатися власне концепція капіталізму й економічного зростання, що ґрунтується на безперервному рості ВВП. Кричуща соціальна нерівність у провідних економіках світу вимагатиме кардинальних рішень щодо більш справедливого розподілу суспільних благ, обов'язкового врахування потреб соціального середовища, а не тільки інтересів корпорацій і їхніх власників. Трансформація звичного для нинішнього покоління ліберального світового порядку, який сформувався після другої світової війни, розпочалася після терактів 11 вересня 2001 року, і практично все, що відбувається нині, є наслідком глобальних зрушень, спричинених політичною та військовою потугою Сполучених Штатів. Але нинішня ситуація відрізняється. У США з'явився потужний суперник – КНР, світ усвідомив помилки та прорахунки двадцятирічної боротьби з тероризмом, а пандемія коронавірусу виявила слабкі місця капіталізму глобалізації й однополюсного домінування. Найближчим часом обриси нової геополітики ставатимуть реальністю, і в цьому процесі виграють ті, чия внутрішня згуртованість і розумне використання наявних ресурсів дозволить знайти баланс між власними інтересами та інтересами основних світових сил. Справді, ми живемо в цікаві часи.

*Проведення
свідомої та
добре виваженої
зовнішньої
політики має
включати
розроблення
комплексу
пропозицій
для основних
партнерів з
урахуванням
їхніх інтересів.
Наприклад,
для США у
протистоянні з
Китаєм
чи не
вирішальним
фактором
є доступ до
рідкоземельних
металів,
фактичну
монополію на
виробництво
яких має Пекін.*

ГОЛОВА ДЕЛЕГАЦІЇ ЄС-УКРАЇНА У ЄВРОПАРЛАМЕНТІ ВІТОЛЬД ВАЩИКОВСЬКИЙ: «НА ЗАХОДІ Є МІФИ ТА НАЇВНІСТЬ ЩОДО РОСІЇ»

УКРАЇНА-ЄС

Україна ще може розраховувати, що Конгрес США виступить проти газопроводу «Північний потік-2», але Німеччина, схоже, не матиме важелів, щоб зупинити проєкт. Так вважає польський євродепутат Вітольд Ващиковський (фракція Європейських консерваторів і реформістів), голова делегації в Комітеті парламентської асоціації ЄС-Україна, колишній міністр закордонних справ Польщі. В ексклюзивному інтерв'ю журналу «Огляд Україна Брюссель» пан Ващиковський поділився думками про війну на Донбасі та Крим, запропонував запровадити санкції проти російських спортсменів, науковців, артистів тощо. Європарламентарій також висловив жаль, що Україна зробила помилку, коли, за його словами, знехтувала Польщею.

**НАТАЛІЯ
РІЧАРДСОН
– ЖУРНАЛІСТ,
РЕДАКТОР
ЖУРНАЛУ
«ОГЛЯД
УКРАЇНА
БРЮССЕЛЬ»**

Нещодавно суд у Дюссельдорфі ухвалив, що «Північний потік-2» повинен відповідати газовій директиві Євросоюзу і 50% потужностей цього трубопроводу повинні бути доступні іншим постачальникам, а не тільки «Газпрому». Але чи можна ще зупинити цей проект? Багато хто вважає, що це просто політична зброя Кремля.

Єдиний спосіб повністю зупинити проект – це тиснути на Німеччину, яка є найважливішою країною, що залучена в цьому проекті. Звичайно, ми не маємо інструментів для тиску на Росію. Ми намагалися використовувати Сполучені Штати, так би мовити, як країну, яка може чинити тиск на Німеччину. В епоху Трампа нам це вдавалося, тому що його адміністрація та Конгрес були на нашому боці, і Конгрес намагався накласти санкції на цей проект. Але Байдену Німеччина потрібна для розв'язання інших політичних викликів, таких як, наприклад, Китай, і він думає, що, пішовши на поступки Росії та Німеччині щодо «Північного потоку-2», він заручиться підтримкою і Росії, і Німеччини, яка конкурує з Китаєм. Таким чином, ми більше не можемо розраховувати на адміністрацію Байдена. Можливо, усе ще можна розраховувати на Конгрес, тому що обидві партії виступають проти цього проекту.

У Німеччині єдиною політичною силою, на яку ми можемо розраховувати, є «зелені». Ця партія виступає проти «Північного Потіку-2» й заперечує проти чимраз більшого впливу Росії в Європі. Але сила і вплив «зелених» стають дедалі слабкішими. Схоже, що після недавніх виборів «зелені» не ввійдуть до складу уряду. Таким чином, ми не отримаємо інструмента, й у нас не буде важелів впливу в Німеччині, щоб зупинити проект. Останній варіант, звичайно, це Європейська Комісія. Але знову ж таки, ця інституція перебуває під великим впливом Берліна. Головою Єврокомісії є колишній міністр оборони Німеччини Урсула фон дер Ляйен. Тому,

навіть якщо у нас буде велике європейське рішення, я думаю, що німецькі політики всередині європейських інституцій спробують саботувати цей вердикт, щоб просувати німецькі національні інтереси. Тому в найближчому майбутньому я не бачу можливості зупинити проект.

Чи вважаєте Ви, що Заходу не вистачає рішучості? Західні політики не є дуже активні в цьому питанні...

Я думаю, що є міфи, є наївність. Дехто вважає, що Росія важлива, тому що там велика економіка. І в найближчому майбутньому вони можуть укласти вигідну угоду з російською економікою. Це міф, тому що російська економіка стає дедалі слабкішою. Не так багато людей знають, що економічне співробітництво між Німеччиною та Польщею є значно більшим, ніж між Німеччиною і Росією, що економічне співробітництво між Німеччиною та країнами Вишеградської четвірки активніше, ніж між Німеччиною і Францією. Але вони все ще думають, що, можливо, у майбутньому Росія стане більш заможною, тож добре підтримувати з ними контакти для укладення в майбутньому економічних угод. Це міф. Крім того, є ілюзії і наївна позиція, що співпраця з Росією нав'яже їй якісь правила та стандарти, зокрема, демократичні. Це наївно, бо Росія робить протилежне; вона корумпує західних політиків. Візьміть Герхарда Шредера, візьміть колишнього міністра закордонних справ Австрії, колишнього прем'єр-міністра Франції пана Фійона та інших. Захід Європи не має достатньої сили, щоб нав'язати Росії правила і стандарти. Усе навпаки: саме Москва здатна корумпувати Західну Європу та послабити її стандарти й норми.

Є ще одне важливе питання, де Захід є недостатньо активним. Це Донбас. І нещодавно Україна оголосила, що США візьмуть участь у переговорах з урегулювання війни на Донбасі й деокупації Криму. Подобиці поки невідомі. Як Ви

вважаєте, цей новий формат з американською участю – саме те, що нам зараз потрібно, адже нинішній Нормандський формат неефективний?

Так, на мій погляд, і Нормандський формат, і Мінський мирний процес, є, м'яко кажучи, неефективними. Тому, на мою думку, ми повинні думати про формат, який іноді називають Женевським і який передбачає участь американців. Якщо подивитися на історію 20-го століття в Європі, то без американців ми не могли розв'язати жоден конфлікт: ідеться про Першу та Другу світові війни, кризу й війни на Балканах. Ми змогли розв'язати ці конфлікти лише за допомогою і сприяння США. Ми бачимо, як ідуть справи без їхньої участі, наприклад, у Молдові та Придністров'ї, у Криму та на Донбасі. Але зараз я не бачу бажання і прагнення з боку Вашингтона приєднатися до переговорів щодо Донбасу. Пан Зеленський відвідав американську столицю нещодавно. Так, його туди запросили, його приймав Байден, проте, як я розумію, Зеленський отримав деякі обіцянки фінансової підтримки, але не дуже багато обіцянок посприяти політичному розв'язанню проблеми.

Отже, повторюся: я не дуже оптимістичний у цьому питанні, тому що саме Західна Європа, особливо Німеччина і Франція, блокують доступ Сполучених Штатів до нової формули, до нового формату. Обидві ці країни переконані, що вони повинні звільнитися від хватки Вашингтона. Вони все ще думають, що це дебати під назвою «Європейська стратегічна автономія», які ми у Європарламенті вели протягом багатьох років.

Вони воліють бачити Європу без американців і не включати США в кожне рішення. Ця ідея зміцнилася недавно після краху Афганістану, коли американці вивели звідти війська. Незабаром після цього Європа і Брюссель почали дискусію про те, що оскільки американці були настільки неефективні в Афганістані, то ми повинні повернутися до ідеї європейської армії, європейської стратегічної автономії, без участі американців. Таким чином, у найближчому майбутньому немає жодних шансів на більш активну роль США у розв'язанні російсько-українського конфлікту.

Як найкраще розв'язати цей конфлікт?

Перш за все, Україна повинна бути сильнішою та здатною захистити себе. Звичайно, держава не зможе перемогти у військовому конфлікті з Росією. Але Україна повинна бути достатньо сильною, щоб запобігти ескалації конфлікту. Тому що в росіян, можливо, немає амбіцій окупувати всю Україну, але у них можуть бути наміри розділити Україну далі й захопити деякі інші частини держави – наприклад, Маріуполь, щоб відрізати Україну від Азовського моря, або, може, навіть Одесу, щоб відрізати Україну від Чорного моря. Отже, Україна повинна бути готова захищати решту території. Але, з іншого боку, ми також повинні чинити тиск на європейців і американців, щоб створити реальний, життєздатний та ефективний формат для взаємодії з Росією. Нам також необхідно посилити санкції проти Росії.

Я думаю, що необхідно зробити багато чого стосовно санкцій. Ми повинні накласти санкції на ширші верстви населення Росії. Багато росіян повинні знати ціну війні. Знаменитості, спортсмени, діячі культури, бізнесмени не потерпають від того, що Путін

веде війну проти України. Якщо ми відріжемо їх від західних ринків, інституцій, від ігор, театрів, фільмів, футбольних матчів на нашій території, вони дізнаються реальну ціну війни. Ми можемо позбутися російських, приміром, перекладачів, асистентів у європейських інституціях; ми повинні закрити можливості для стажистів або вчених. У деяких випадках ми маємо закрити курорти, де відпочивають росіяни. І це все ще мирне вирішення, але, як я б сказав, російське суспільство дуже сильно відчує, якщо його маргіналізують та виженуть із західного. Я не можу прийняти, наприклад, ситуацію, коли російські солдати, молоді 20-річні хлопці стріляють у людей на Донбасі, а ми в цей час дивимось, як московський «Спартак» грає у футбол у Парижі. Це можуть бути ті самі люди. Сьогодні вони грають у футбол, а завтра вони будуть на Донбасі. Або навпаки: вчора вони були на Донбасі, а завтра вчаться грати у футбол на паризькому «Стад де Франс». Тож, як я вже сказав, вони повинні дізнатися реальну ціну ведення путінської війни.

Пане Ващиковський, чи вважаєте Ви, що проти режиму в Росії та його прихильників треба запровадити додаткові санкції?

У режиму все добре. Вони можуть подорожувати, брати участь у міжнародних конференціях, Путін може приймати мадам Меркель, як ніби нічого не сталося. Ви можете собі уявити ситуацію 80 років тому під час Другої світової війни, коли нацисти й фашисти вели війну з половиною Європи, а інша половина Європи підтримувала з ними нормальні відносини? Зараз Путін є імперіалістом. Він напав на Грузію, напав на Україну. Він намагався розділити Україну, і його необхідно за це покарати. Ми не можемо підтримувати з ним контакти.

Нещодавно пресекретар Путіна Дмитрій Песков попередив про контрзаходи, якщо Україна вступить у НАТО. І тут ми бачимо замкнене коло. Якби Україна була членом НАТО, можливо, війни на Донбасі не було б. Але через нинішню війну вступ Києва до Альянсу може бути нереальним. Водночас навіть якщо Україна вступить до НАТО, ми отримаємо нову ескалацію. Як нам розірвати це коло?

Зараз це, ясна річ, штучна дискусія. Ця дискусія була легітимною у 2008 році, коли існувала реальна можливість надання Україні Плану дій щодо членства (ПДЧ). Але, звичайно, деякі країни, такі як Німеччина та інші, злякалися, що це спровокує Росію. Тому Україні не було надано цей план. Він передбачає не вступ до НАТО, але, принаймні, шлях до нього. Зараз, коли кордони не захищено, а ситуація на Донбасі є неспокійною, звісно, питання про членство України не обговорюється. А дискутують про лише певну нейтралізацію або свого роду «фінляндизацію» України, щоб захистити її незалежність без членства в НАТО. Але, звичайно, навіть такий статус неприйнятний для Путіна. Через те, що, можливо, він не хоче окупувати всю країну, а скоріше підпорядкувати її та бути впевненим, що Україна не на боці Заходу.

Кремль залучив людей із російськими паспортами на окупованих територіях Донецької та Луганської областей до голосування на виборах у Державну Думу. Чи прийнятно це з юридичної точки зору?

Я не фахівець із таких питань міжнародного права. Я розумію, що коли певні особи вирішили отримати російський паспорт, то, звичайно, вони стали громадянами Росії з усіма законними правами на участь у російському

політичному житті. Певні частини Донбасу повністю контролюються росіянами, тому зараз вони можуть робити все, що хочуть. Звичайно, ми не збираємося визнавати ніяких змін у статусі Донбасу. Але так, його мешканці з російськими паспортами можуть робити все, що хочуть, щодо ситуації в Росії: голосувати на російських виборах за російського політика у Москві. Ми не можемо їх зупинити.

Поговорімо про ситуацію в Україні. Які реформи в цій державі є кращими, а які Ви вважаєте гіршими?

Я намагаюся не судити. Україна є суверенною державою. І всі її реформи – це її відповідальність. Ми, члени Європейського Союзу, не пропонували Україні членство в ЄС. Тож, якщо ми цього не зробили, то не маємо права нав'язувати якісь пропозиції, ідеї про те, як ви повинні реформувати свою країну. Якщо ви в майбутньому почнете процес вступу і переговорів з Євросоюзом, то, звичайно, нам доведеться втрутитися, показати вам усі *acquis communautaire* (норми і стандарти – ред.). У цьому випадку ЄС і його інституції матимуть право судити, стежити за ходом реформування України.

Неофіційно ми, звичайно, можемо обговорювати це на конференціях і ділитися з вами своїм досвідом, розповідати, як ми реформували свої країни. Наприклад, наша адміністрація в Польщі, у Чехії та інших країнах із задоволенням поділиться з вами ідеями про те, як боротися з корупцією. Але ви самі повинні вирішити, які пропозиції від нас прийняти. Польща в останні роки була досить активна, намагаючись показати наші успішні реформи місцевих органів влади, установ, «громад», як в Україні. Тому, якщо ви хочете скопіювати або імпортувати деякі результа-

ти наших реформ, звичайно, це можна зробити. Але ви – суверен своєї країни, тож несете відповідальність за конкретні реформи.

Але Вам подобається якась реформа в Україні?

Звичайно, я дбаю про вашу незалежність. Так, мене хвилюють ваші реформи у сфері безпеки, те, як ви витрачаєте гроші на безпеку, навчаєте силовиків та армію. Я думаю, що українські збройні сили є зараз значно потужніші, ніж шість або сім років тому. Насамперед у Польщі ми були абсолютно шоковані, коли «маленькі зелені чоловічки» з'явилися у 2014 році на Кримському півострові, і ви втратили цю територію без єдиного пострілу. Ваші люди, ваші військові, які звідти пішли, повинні були захищати вашу країну, але вони просто здалися. Для нас, поляків, які століттями боролися за свою незалежність, це було шоком. На мою думку, це ніколи не повториться, бо ви зараз міняєте стан справ у вашій армії. І вона захищатиме Україну. Я дійсно в захваті від ваших реформ у сфері безпеки й у військовому секторі.

Ви хочете щось передати українцям?

Так. Ви зробили помилку. Я маю на увазі, що українці помилилися на початку вашої останньої революції на Майдані, тому що повністю довірилися Берліну й Парижу і знехтували Варшавою. Ви думали, що Україна дуже важлива для Польщі як свого роду буферна держава, яка відокремлює нас від Росії. Так чи інакше, ви сприймали підтримку Польщі як належне. І зосередилися здебільшого на Берліні та Парижі. І ви програли. Ми виявили цю маргіналізацію та зневагу Києва, дізналися про його рішення покладатися на підтримку Німеччини та Франції. Так, на папері у вас ця підтримка є. Але в реальності немає. Тому не намагайтеся шукати друзів далеко. Постарайтеся знайти їх біля себе.

РЕБЕККА ГАРМС: «Я БУЛА ШОКОВАНА ТИМ, ЯКИМ ЧИНОМ США І НІМЕЧЧИНА УКЛАЛИ УГОДУ ЩОДО «ПІВНІЧНОГО ПОТОКУ-2»

Американо-німецька угода щодо газопроводу «Північний потік-2» збільшила сумніви в надійності друзів України. Про це заявила німецький політик від Партії Зелених, колишня євродепутатка Ребекка Гармс в інтерв'ю Наталії Річардсон для журналу «Огляд Україна Брюссель».

За словами пані Гармс, німецьке Федеральне мережеве агентство має залучити Україну, Польщу та інші держави до процедур, які передують запуску трубопроводу. Вона також поділилася думками про нинішні виклики в Україні, уроки Майдану і можливу подальшу підтримку з боку Німеччини.

**НАТАЛІЯ РІЧАРДСОН – ЖУРНАЛІСТ, РЕДАКТОР
ЖУРНАЛУ «ОГЛЯД УКРАЇНА БРЮССЕЛЬ»**

Епоха Ангели Меркель як канцлера Німеччини добігає кінця. Що це може означати для України?

З погляду європейки й подруги України я можу сказати, що основні теми, виклики, а також позитивні ідеї щодо розвитку країни залишаться практично тими ж. Найбільшим викликом є російська окупація і нескінченна війна або військовий конфлікт на Донбасі. У цьому контексті мені сподобалася ідея Кримської платформи. Я дуже сподіваюся, що рішення українського президента й уряду зробити це питання більш важливим в Україні та світі сприятиме більшій підтримці українців, особливо кримських татар, що живуть за умов російської окупації та страждають від політичних переслідувань.

А стосовно Донбасу, на мою думку, протягом останнього року стало більш зрозуміло, що Україна не може самотужки подолати російську агресію. Але як можна посилити міжнародну підтримку? Це питання стояло минулого року, і воно все ще буде актуальним наступного.

Інший внутрішній великий виклик – це процес реформ. Коли у 2014 році ЄС і Україна підписали Угоду про асоціацію, я знала, що реформи, про які йдеться у цьому документі, не проходять швидко й легко, але вони є єдиним звивистим шляхом у майбутнє. Я була впевнена, що це буде вибіста дорога для обох сторін угоди, що будуть труднощі. Минулий рік ще раз це довів.

Насправді ми спостерігаємо те саме, починаючи з 2004 року: Україна робить один крок уперед і щонайменше півкроку назад. Створюються антикорупційні інституції, і Україна водночас має ідеальну інституційну базу – кращу, ніж в інших країнах, які стикаються з такими загрозами. Але деяким зі старих можновладців в Україні вдається порушити або послабити антикорупційні інституції. Отже, минулий рік був трохи схожий на попередні. Однак наприкінці серпня – на початку вересня я відвідала Київ після довгої перерви, і на багатьох зустрічах, на саміті Кримської платформи чи за його межами я побачила, що прогрес усе ще відбувається, і позитивні зміни тривають.

Фрау Гармс, Ви – одна з найвідоміших західних політиків в Україні. Люди знають Вас як одну з найактивніших прихильниць Помаранчевої революції і Євромайдану, Ви були там багато разів. Які помилки зробила Україна після цих революцій? Які уроки ми можемо винести?

Майдан мав кілька ключових ідей, які я ніколи не забуду. Українці хотіли, щоб їхня країна була нормальною державою, у якій усі громадяни рівні перед законом. Вони вважали Угоду про асоціацію шляхом до верховенства права й набуття членства в ЄС. Люди хотіли уникнути впливу і політичного тиску Кремля, Путіна та його наближених. А Путін вирішив почати війну проти цієї сильної волі українців, щоб максимально ускладнити їхній шлях до функціонуючої демократії й установлення верховенства права.

На тлі путінської війни, після Майдану українцям удалося досягти значного поступу у здійсненні реформ. Водночас

я думаю, що Україна могла б бути набагато успішнішою в реформах, наприклад, судової системи. Було б набагато легше засновувати інституції, забезпечувати їхню роботу та створювати хорошу базу для боротьби з корупцією, якби вдалося позбутися сильного впливу олігархів на політику, промисловість та економіку. Я переконана, що нам дійсно необхідно мати чіткіший поділ інтересів і більшу прозорість. Люди з найбільшими фінансовими інтересами чинять занадто великий вплив на політику в Україні.

Україна має ще одну проблему – уже практично завершено будівництво газопроводу «Північний потік-2». Що можна зробити зараз? Чи можливо ще зупинити або призупинити кремлівський проект?

О, так і ні. Ні й так. Для мене, депутатки Європарламенту, європейської політичині від Німеччини, це також був важкий час. Ми з деякими колегами з Партії Зелених упродовж років боролися проти інфраструктурних проектів, які базуються на викопному паливі. А цей трубопровід є ще більш проблематичним не тільки у контексті глобального потепління, але й тому, що він підсилює негативний вплив Газпрому й Путіна на Європейський Союз. «Північний потік-2» – це інструмент влади та загроза Європі й особливо Україні.

Я була дуже розчарована тим, що у Німеччині наш опір проекту так і не мав успіху. Протягом останнього року я дедалі більше сумнівалася в тому, що ми справді зможемо зупинити його назавжди. Але сподівалася, що нам вдасться хоча б домогтися паузи, відкласти запуск, не дозволити Путіну успішно завершити будівництво газопроводу, який є новою зброєю проти України. Коли у Сполучених Штатах досягли компромісу з цього питання, я була дуже здивована. Не тому, що Вашингтон теж шукав компроміс, а тому, що німці так легко уникнули вже підготовлених американських санкцій.

Мене просто ошелешило те, яким чином було підготовлено й публічно озвучено угоду. Це жахливий провал: дві країни, дуже важливі друзі України – Німеччина і Сполучені Штати – домовилися між собою, без залучення України, без залучення її президента, уряду й парламенту, а вже потім оприлюднили результати. Я думаю, це посилило сумніви в надійності друзів України. Я зустрічалася з багатьма людьми, які запитували мене, чи німці й американці все ще насправжки сприймають російську загрозу.

*Майдан
мав кілька
ключових ідей,
які я ніколи не
забуду. Українці
хотіли, щоб
їхня країна була
нормальною
державою, у якій
усі громадяни
рівні перед
законом.*

Тож це провал і помилка. Але Україна, проте, мусить і надалі пробувати чинити вплив. Польща попросила дати їй право голосу у процедурі затвердження рішень, які зараз ухвалює Федеральне мережеве агентство. І я вважаю, що Україні також слід туди залучити, щоб забезпечити повну прозорість і повну гарантію дотримання газової директиви ЄС. Це той мінімум, який повинна зробити Німеччина як держава-член Євросоюзу.

Чи можуть німці більше допомогти Києву у врегулюванні ситуації на Донбасі? Кілька місяців тому на конференції Українського вільного університету Ви сказали, що Німеччина повинна надати Україні зброю для Донбасу. Було досить дивно почути це від «зеленого» політика. Наскільки великими є шанси, що Берлін піде на цей крок?

Думаю, що тут я в меншості. Хоча один зі співпрезидентів моєї партії Роберт Габек відвідав Україну, і ми обговорювали це питання перед його поїздкою. На лінії фронту він сказав, що Німеччина повинна щонайменше подумати про більш серйозну підтримку, включно з оборонною зброєю.

Ми знаємо, що є список військового обладнання, яке Україна хоче придбати у Німеччині. Дебати в Німеччині після візиту лідера нашої партії в Україну були не дуже успішними. Але, принаймні, питання про відсутність підтримки знову потрапило в політичний порядок денний, і ми повинні й надалі про це говорити. Нове й пов'язане з цим питання – як Берлін найближчими роками підтримуватиме присутність НАТО у Чорному морі, якщо ми відмовимося від постачання кораблів для ВМС України.

Це один із прикладів, коли, як на мене, позиція Німеччини є сумнівною, тому що вимоги українського флоту цілком очевидні. Ми могли б знайти кошти на більш досконале обладнання ВМС. Але якщо ми цього не зробимо, тоді нам, німцям, доведеться подумати про те, як посилити в усьому регіоні Чорного моря нашу військову присутність або присутність інших країн НАТО. У нас є Болгарія, є Румунія, і це перші країни, які мені спадають на думку. Отже, ми могли б продовжити (надання підтримки – ред.), якщо Німеччина, як і раніше, відмовлятиметься від прямих поставок. Я переконана, що інтереси ЄС і НАТО у сфері безпеки багато в чому збігаються з інтересами України. Особливо в Чорному морі. Добре, що Кримська платформа нам про це нагадала.

*На тлі путінської
війни, після
Майдану українцям
удалося досягти
значного поступу у
здійсненні реформ.
Водночас я думаю,
що Україна могла
б бути набагато
успішнішою
в реформах,
наприклад, судової
системи. Було б
набагато легше
засновувати
інституції,
забезпечувати
їхню роботу та
створювати хорошу
базу для боротьби
з корупцією,
якби вдалося
позбутися сильного
впливу олігархів
на політику,
промисловість та
економіку.*

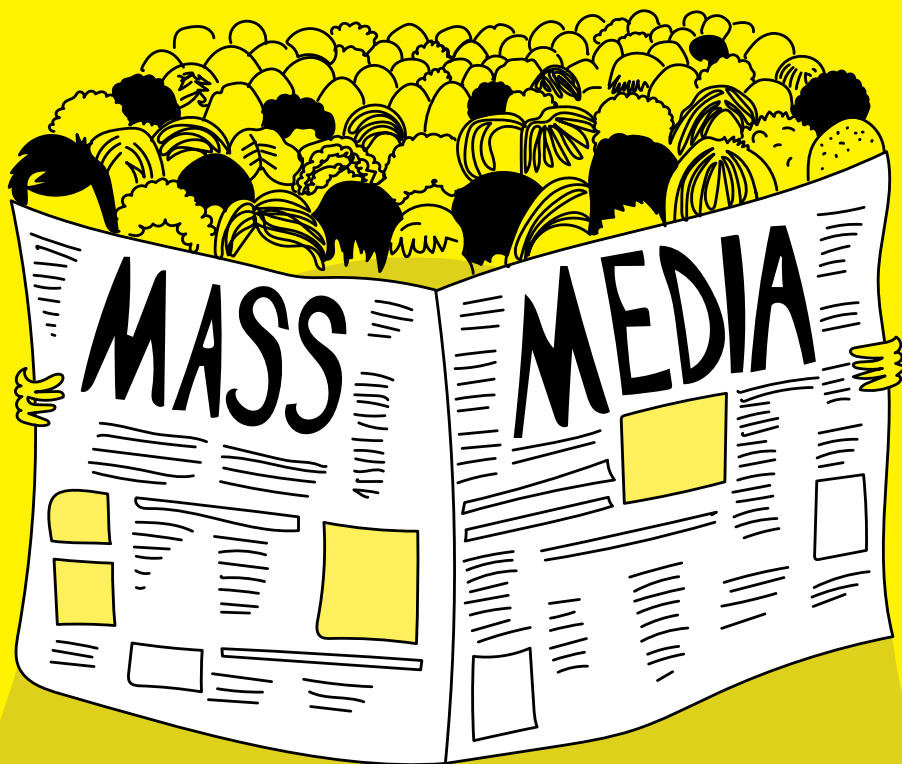
БАЛТІЙСЬКИЙ РУПОР КРЕМЛЯ

БАЛТІЙСЬКИЙ
РУПОР КРЕМЛЯ

ІННА КРУПНИК
– ПОЗАШТАТНИЙ
ЖУРНАЛІСТ,
ОГЛЯДАЧ І

**КОПІРАЙТЕР. ПОНАД 15 РОКІВ
ДОСВІДУ РОБОТИ В МАРКЕТИНГУ ТА
РЕКЛАМІ ЯК У ШТАТІ СИСТЕМНИХ
КОМПАНІЙ, ТАК І ВІЛЬНИМ МАРКЕТИНГ-
ПІДПРИЄМЦЕМ. СФЕРИ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ
ІНТЕРЕСІВ: НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ,
РЕФОРМИ, ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ,
КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ, МІКРОЕКОНОМІЧНІ
ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ, ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ.
УЧАСНИК КОНФЕРЕНЦІЙ, ФОРУМІВ ТА
СЕМІНАРІВ З ПИТАНЬ ПОЛІТИЧНИХ
ПРОЦЕСІВ І РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ**

РУПОР
КРЕМЛЯ

В умовах гібридних воєн медіа для Росії все: і метод, і засіб, а також інструмент впливу й цільової пропаганди. Перемогти пропагандистські медіа в інформаційній війні, змити тонни брехні, розвінчати наративи Росії допоможе тільки регулярне викриття гібридного шаленства московитів.

Для просування свого порядку денного, сіяння хаосу та розбіжностей у Кремля достатньо пропагандистського досвіду разом із техніками медіапсихологічного впливу. Окрім України, яку Кремль намагається найактивніше залишити в орбіті «руського мира», цільовою аудиторією московського медійного апарату стають країни Європи. Особливо колишні радянські балтійські республіки – Литва, Латвія, Естонія.

Фейками Кремль підігриває в основному російськомовне, сприйнятливие до московської пропаганди населення або національні меншини. Це і жителі регіону, які ідентифікують себе як етнічні росіяни, і представники інших меншин – українці, білоруси, поляки, – які в повсякденному житті розмовляють російською.

Найбільше москвофілів у Латвії – близько 35% населення. В Естонії до складу цієї цільової групи можна зарахувати 29% населення. Етнічних росіян у Литві лише 6% населення, але відсоток усіх національностей, схильних до впливу російських ЗМІ, оцінюється в 14-16%. З такою етнічною структурою російська мова стає природною культурною ланкою, через яку Росія може

легко дістатися до інших категорій населення країн Балтії.

Основні фейки про країни Балтії нагромаджуються довкола стратегічних дезінформаційних тез Росії, випробуваних роками: розгул русофобії, тиск на російськомовних, відродження фашизму, занепад європейської цивілізації. Маніпулювати умами та серцями проросійського населення країн Балтії також намагаються через постулати типу «Європа відвернулася від Балтії», «НАТО збирається покинути Литву та Латвію», «балтійцям не варто боятися Кремль».

Одним із головних рупорів Кремля у країнах Балтії є, з моменту створення у січні 2013 року, медіаплатформа rubaltic.ru. Вона позиціонує себе як аналітично-інформаційний портал, створений за ініціативи вчених із Калінінграда та Москви, які нібито спеціалізуються на вивченні суспільно-політичних процесів Балтійського регіону (Балтійський Федеральний Університет ім. І.Канта).

Таким чином демонструється належність до академічної спільноти та незалежного дискурсу, на відміну від медіа, що явно фінансуються з федерального бюджету (наприклад, агенція Sputnik). Про реальні ж напрямки наукових досліджень таких «учених» легко здогадатися. Не випадково до сфер зацікавленості rubaltic.ru, як аналітично-ДЕЗінформаційного ресурсу, додалися Україна, Білорусь, Молдова й навіть Польща. Відвідуваність порталу досить висока: на місяць понад 200 000 унікальних відвідувачів, понад 415 000 переглядів, 100 000 переходів на сайт. Географія відвідуваності очікувана: 52% – Росія; 22% – Литва, Латвія та Естонія; 11% – Україна та Білорусь. Щодня на порталі з'являються не менше 25 найсвіжіших фейків, маніпулятивних авторських колонок та проросійської аналітики. І все це постійно оновлюється в новинних сервісах пошукових систем. Не випадково як жанри контенту rubaltic.ru вибрані вже згадані аналітика, інтерв'ю та репортажі. Саме такі жанри за визначенням припускають найбільш суб'єктивний підхід у подачі матеріалу та дозволяють відкидати будь-яку критику об'єктивності журналістів. Про щільний зв'язок порталу з федеральними органами Москви свідчить той факт, що з 2013 року головним редактором порталу є Сергій Рекеда, який насправді є керівником Центру вивчення громадсько-політичних процесів на пострадянському просторі, що діє при Московському університеті й тісно співпрацює з Міністерством закордонних справ Росії.

Найбільш агресивну позицію rubaltic.ru займає щодо Литви. Тут, крім маніпулятив-

Одним із головних рупорів Кремля у країнах Балтії є, з моменту створення у січні 2013 року, медіаплатформа rubaltic.ru. Вона позиціонує себе як аналітично-інформаційний портал, створений за ініціативи вчених із Калінінграда та Москви, які нібито спеціалізуються на вивченні суспільно-політичних процесів Балтійського регіону.

ної аналітики, не цураються використовувати висміювання, образи, емоційні меми, відверто неправдиву інформацію та заперечення офіційних даних. Агресивна риторика Кремля проти країн Балтії – явище не нове, але початок російської агресії проти України у 2014 році став моментом активізації інформаційної війни Росії проти балтійців. Західні аналітичні джерела неодноразово звертали увагу на недоліки безпеки, передовсім інформаційної, у балтійському регіоні та на медійні загрози з боку Кремля. Численні новостворені телепрограми, вебсайти та портали російської дезінформації кількісно обігнали медійний ринок Балтії. Окрім агресивних журналістських матеріалів, які циркулюють у медіаполі та спрямовані насамперед на російськомовне населення регіону, діяльність Російської Федерації включає розвідувальну активність і військові провокації.

Одним з акцентів у риторичі rubaltic.ru є підкреслена демонстрація відмінностей між самими країнами Балтії та між країнами Балтії (як новими членами ЄС) і старою Європою. Балтійці в риторичі порталу – залежні отримувачі допомоги від США, неспроможні розбудувати країни самостійно. Свого часу суперечка Литви й Естонії щодо синхронізації електромереж була представлена як серйозний конфлікт між двома країнами навколо розподілу фінансування від ЄС. А будівництво Північного

поток-2 подавалося як намагання США зруйнувати спільний енергетичний ринок ЄС і Росії. Аналогічної критики з боку кремлівських експертів зазнала і програма Східного партнерства, яка презентувалася виключно як намагання Заходу залучити до своєї сфери впливу країни, що історично пов'язані з Росією (Балтія, Східна Європа, Закавказзя).

Значна частина матеріалів порталу присвячена Україні. У світлі розміщення передавача «Радіо Свобода» в Литві свого часу на сайті порталу дав інтерв'ю одіозний журналіст Андрій Бабицький (раніше співробітник «Радіо Свобода», а тепер – представник сепаратистських ЗМІ в Україні, зокрема порталу украина.ру). За його словами, «Радіо Свобода» – джерело «західної мейнстримної пропаганди, яке намагається очорнити Росію», у якій нібито існує інформаційний плюралізм, на відміну від Європи. Бабицький та інші автори часто вдаються до історичних фейків, презентуючи часи СРСР як єдині часи добробуту для країн Балтії, підігриваючи розбіжності між державами (наприклад, часто мусується тема вимоги репарацій Польщею від Литви за втрачені Східні прикордонні території під час Другої світової війни).

У світлі останнього візиту Президента України Володимира Зеленського до США активно транслюються цитати Дмитра Пескова, прессекретаря Президента РФ, про те, що США «продовжують перетворювати Україну в анти-Росію, а можливе входження України в НАТО є прямою загрозою для безпеки Росії».

Звичайно, переважна більшість населення Балтії, особливо проєвропейськи налаштована молодь, залишається глухою до рупорів Кремля. Однак чекати на припинення «м'якого» впливу Росії на аудиторію цих країн не варто. Це поки що єдина доступна форма російської агресії на цих теренах. Те, як вдасться протистояти поширенню цієї агресії, залежить уже від сил європейського інформаційного суспільства.

Численні
новостворені
телепрограми,
вебсайти
та портали
російської
дезінформації
кількісно
обігнали
медійний ринок
Балтії. Окрім
агресивних
журналістських
матеріалів, які
циркулюють у
медіаполі та
спрямовані
насамперед на
російськомовне
населення
регіону,
діяльність
Російської
Федерації
включає
розвідувальну
активність
і військові
провокації.

КУЛЬТУРНИЙ РУПОР КРЕМЛЯ

КУЛЬТУРНИЙ РУПОР КРЕМЛЯ

Росія як ревізійно-ністська держава, що зростає, й надалі залишатиметься руйнівником світового порядку, який базується на західних цінностях. Глобальний економічний вплив Росії у довгостроковій перспективі стане слабшим на тлі багатьох політичних, економічних та соціальних змін у самій країні, але до розхитування та дестабілізації миру, поширення фейків Кремль докладатиме зусиль і надалі.

Сфера культури – один із найпопулярніших напрямків пропаганди Кремля. Перш за все, через чудову можливість комунікації культивованого роками меседжу про «відмінність культурної ідентичності Росії від глобального контексту». А ще можна акцентувати на тому, що «світ не розуміє особливостей російської душі».

З-поміж безлічі мегафонів культурної величч та відмінностей Москви ресурс Russia Beyond (RB) далеко не на останньому місці. Раніше відомий як Russia Beyond The Headlines (з моменту свого запуску у 2007 до вересня 2017), RB – це російський багатомовний проект (14 мов), яким керує некомерційна інформаційна агенція TV-Novosti, заснована російським державним інформаційним агентством «РІА Новости». Russia Beyond – це радше агрегатор, який пропонує читачам новини, комен-

тарі, думки та аналіз культури, політики, бізнесу, науки й суспільного життя в Росії. І все це від «професійних журналістів, які захоплені та знають країну» – йдеться в описі видання в linkedin.com. Russia Beyond The Headlines була запущена у 2007 році виданням «Російська газета» – одним із найпопулярніших ресурсів федерального уряду Росії. І це найважливіше для усвідомлення, у якому контексті, у якій подачі та завдяки якому фінансуванню працює «культурний» рупор RB.

Задекларована місія RB – «сприяти кращому розумінню Росії у світі, чи то звичайні громадяни, державні службовці, експерти з громадської думки або підприємці». Для досягнення цієї мети ресурс не просто подає новини культурного життя, а радше представляє інноваційні огляди та аналітичні матеріали про життя в Росії. Акцент майже в усіх матеріалах робиться на тому, що Росія – складна для розуміння іноземцями країна, яка проходить стадію трансформації й «досі приходить до згоди зі своєю довгою (часом болючою, іноді химерною) історією, яку неможливо зрозуміти у контексті стереотипів, які поширюються на Заході».

Передовсім RB, як ресурс, покликаний подати ревізійні наміри та прагнення Кремля у красивій «культурній» обгортці, щоб цю цукерку без сумнівів спожило толерантне західне суспільство.

Тут вам запропонують спробувати рецепти російської кухні з украдених українського борщу чи сибірських пельменів. Оцінити велич Петра I на фоні українського «зрадника» Мазепи та інші військові звитяги російської зброї. Погортати перелік зі 100 найкращих російських художників, значна частина яких має українське коріння. І все це культурно й без жодної політики. І все це в поширеному майже в кожному матеріалі контексті спільних культур, братніх народів багатонаціональної Росії, спільної 300-річної історії тощо.

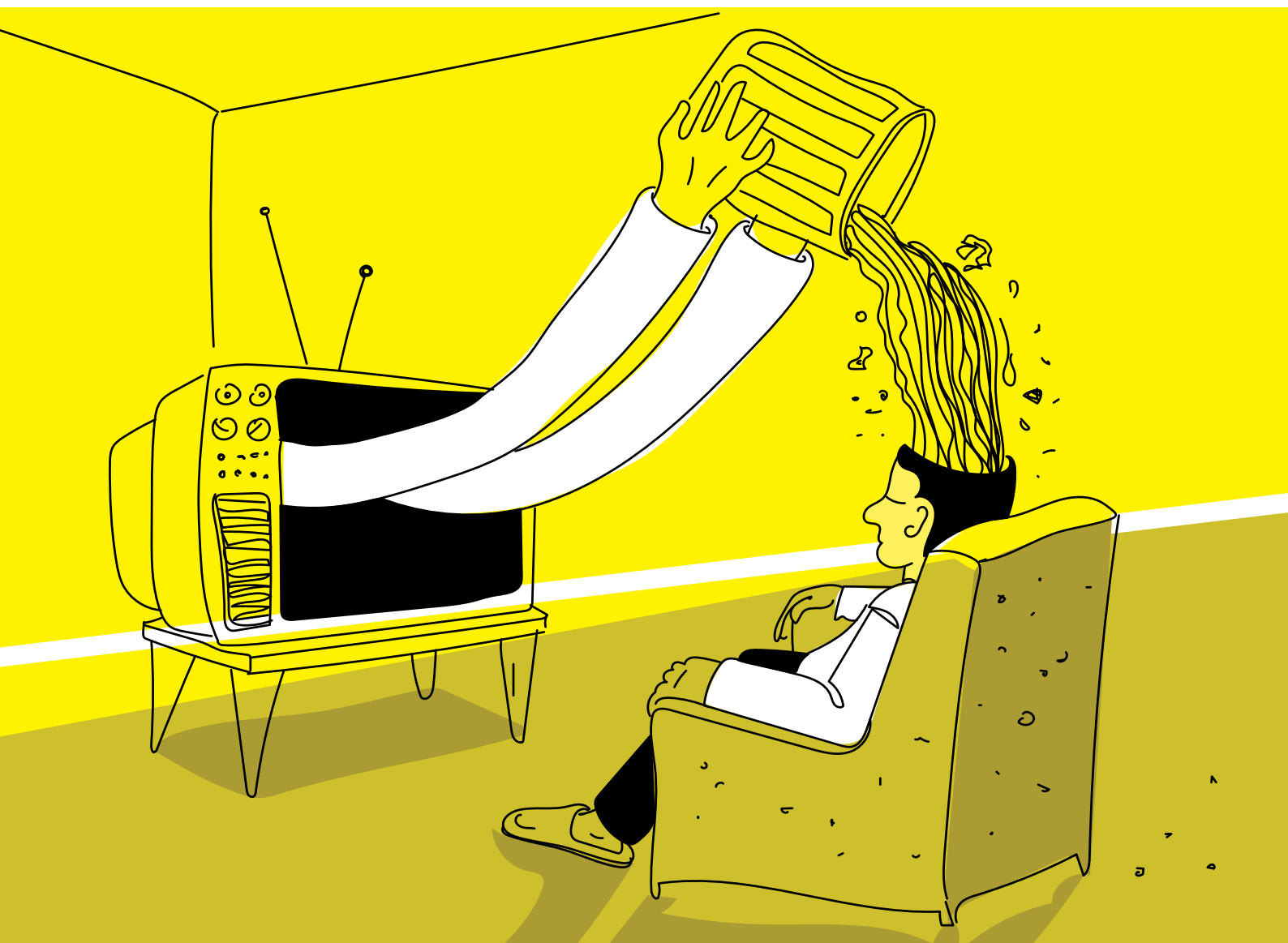
У період із 2014 по 2017 роки журналісти незалежних західних видань неодноразово звинувачували RB навіть у неприкритій пропаганді, не кажучи вже про завуальовану під культурний контекст дезінформацію. Так, коментатор The Guardian Рой Грінслейд робив це у своїх матеріалах у 2014 році, а колишній журналіст видання Slate Джек Шафер – у 2017 році. У матеріалах стверджується, що це ЗМІ в Європі платило багато кому за поширення та передрук власних публікацій: лондонському Daily Telegraph, Le Figaro у Франції, Southern Zeitung у Німеччині та італійській щоденній газеті La Repubblica. У США RB співпрацювала з The Washington Post до 2015 року. Найчастіше матеріали Russia Beyond розповсюджувалися як періодичні вкладки до цих видань. Зокрема, The Wall Street Journal та The New York Times у 2018 році публікували вкладку Russia Beyond у своїх виданнях

на регулярній основі. За даними журналістів, Russia Beyond the Headlines платив Daily Telegraph £40,000 на місяць, щоб розповсюджуватись як доповнення до публікації на вихідних, а вебсайт Daily Telegraph також розміщував контент із сайту RBTH. Щомісячний додаток на російську тематику вперше з'явився в The Daily Telegraph та американській Washington Post ще у 2007 році під назвою Russia Now. Британське видання Daily Telegraph у 2014 році після катастрофи малайзійського авіалайнера МН-17 в Донецькій області було жорстко розкритиковане за публікацію замовних проросійських матеріалів, які заперечували причетність Росії до трагедії.

У багатьох європейських ЗМІ наводили докази того, що видання отримує £900,000 на рік за передрук матеріалів Russia Beyond the Headlines. Пізніше в цьому ж виданні з'явився передрук матеріалу журналіста BBC Джона Сімпсона в розділі про мандри. У своїй статті «John Simpson: Crimea's charms uncovered» автор закликав британців відвідувати Крим, порушуючи українське законодавство. Наголошувалося на тому, що потрапити в Крим та насолодитися його красотами, які розквітли за період російської окупації, можливо лише з території Росії. Стаття та заклик Джона Сімпсона викликали критику з боку Харківської правозахисної групи, Асоціації українців у Вели-

кій Британії та редактора The Economist Едварда Лукаса.

Взагалі позицію Telegraph Media Group (флагманською газетою якої є Daily Telegraph) до цього часто критикували незалежні західні журналісти за подвійні стандарти. З одного боку, у виданні була присутня жорстка критика режиму Путіна та заклик посилити санкції проти Росії, особливо після катастрофи МН-17. З іншого боку, редакція мала тривалий контракт із RB (а точніше з власником цього ресурсу – урядовою «Російської газетою») на друк вкладки RB зі статтями про російську діаспору Лондона та інші прояви культури Росії.

ГОЛОВА ПОСТІЙНОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ У ПАРЕ МАРІЯ МЕЗЕНЦЕВА: «МИ ЗАЛИШАЄМОСЯ НА ФОРПОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ»

Попри всі перепони з боку агресивної Росії, яка зухвало нехтує всіма європейськими цінностями, Україна впевнено крокує шляхом європейської інтеграції. Серед іншого, наша держава представлена у Парламентській Асамблеї Ради Європи. На цьому майданчику Україна невинно порушує актуальні питання щодо тимчасової окупації Криму, втрати контролю над нашими територіями у Донецькій та Луганській областях, вбивства захисників і не лише.

У січні українську делегацію в Парламентській Асамблеї Ради Європи очолила народна депутатка Марія Мезенцева. В інтерв'ю Катерині Братко для журналу «Огляд Україна Брюссель» парламентарій розповіла про ухвалення надважливої для України резолюції «Порушення прав людини, вчинені проти кримських татар у

Криму». Також за проактивної участі української делегації наша держава нарешті ратифікувала Протокол про приєднання України до Групи Помпіду Ради Європи – міжнародної ініціативи з боротьби зі зловживанням наркотиками.

**КАТЕРИНА БРАТКО –
ПОЗАШТАТНИЙ
ЖУРНАЛІСТ, ОГЛЯДАЧ,
ІНТЕРВ'ЮЕР. ПОНАД
15 РОКІВ РОБОТИ У
СФЕРІ ЖУРНАЛІСТИКИ.
СПЕЦІАЛІЗУЄТЬСЯ НА
ІНТЕРВ'Ю З
ПОЛІТИКАМИ,
ВИСОКОПОСАДОВЦЯМИ,
ЛІДЕРАМИ ДУМОК,
ЕКСПЕРТАМИ,
СПОРТСМЕНАМИ**

Пані Маріє, Ви є головою постійної делегації Верховної Ради в ПАРЕ та виступаєте за зміну підходів і стратегій України. У чому їх вбачаєте в такий непростий для нашої країни час?

Ми повинні чітко усвідомлювати, що тимчасова окупація і втрата контролю над нашими територіями, вбивства захисників – це наше найболючіше питання. Тому може скластися враження, що Україна порушує лише питання покарання Росії. Насправді це не так. Питання Росії – це питання цінностей і фундаменту Ради Європи, який був підірваний у найзухвалішій формі за останні понад 70 років. А також розвиток демократії та права людини, вакцинація

й екологія, питання сталого розвитку і переміщених осіб. Тобто безліч проблем, які є актуальними саме для нас.

Одним із перспективних напрямків у роботі може стати питання гендерної рівності: для того, щоби доповнити низку українських здобутків у цій сфері, проводитиметься кампанія за ратифікацію у парламенті Стамбульської конвенції Ради Європи, підписаної у 2011 році. Ми вже провели низку ініціатив, круглих столів, перемовин тощо.

Також наша делегація переглядає низку розпочатих, але не завершених ініціатив. Відтак за проактивної участі нашої делегації Україна на решті ратифікувала Протокол про приєднання України до Групи Помпиду Ради Європи – міжнародної ініціативи з боротьби зі зловживанням наркотиками. Участь українських експертів у роботі Групи сприятиме створенню й реалізації програм лікування залежностей, догляду та реабілітації людей з розладами, пов'язаними з вживанням психоактивних речовин, а також обміну інформацією про тенденції, пов'язані з незаконним обігом та вживанням наркотиків. Додам лише те, що Україна вже майже 10 років веде роботу із завершення процедури допущення до цієї установи, але саме нам це вдалося.

Як би Ви схарактеризували новий підхід України до роботи в ПАРЕ у боротьбі з Росією?

Річ у тім, що Росію «повертали» до ПАРЕ задля діалогу, як ми усі пам'ятаємо, проте його немає. Натомість через своїх представників вона заявляє, що «ххати хотіла» на думку цієї міжнародної поважної інституції, по суті, першої загальноєвропейської парламентської асамблеї в повоєнний час. Тому для нас головне – постійно під-

тримувати на порядку денному тему Криму та російської агресії. Ми залишаємося на форпості українських інтересів. Відновлення контактів із РФ, а також спроби налагодження співпраці, як вони про це заявляють, можливі лише після повернення усіх окупованих територій Україні, проведення демілітаризації та виплат справедливих компенсацій.

Окремо зауважу, що майже кожен вислів у їхню сторону, на який має право кожен із парламентаріїв, вважається «образливим» та оскаржується представниками російської делегації. Інакше кажучи, вони пишуть «кляузи» та «доноси» на членів української делегації. Ми намагаємося на це реагувати розумними методами, але останнього разу, коли голова російської делегації Пьотр Толстой дозволив собі випад, мовляв, усіх українців, які не згодні з їхньою позицією і мають патріотичні настрої, «треба вішати на ліхтарях», – ми, згідно з Етичним кодексом члена Асамблеї, направили Президенту Асамблеї відповідну, ґрунтовно юридично опрацьовану скаргу. Наразі вона розглядається.

Які головні меседжі українська делегація має на меті донести до ПАРЕ?

Головний меседж – наш проактивний фундамент: Україна – для Ради Європи та ПАРЕ, а не навпаки. Російську Федерацію «повертали» до ПАРЕ з єдиною метою: щоби провести діалог і спробувати переконати дотримуватися базових цінностей, закладених у Статуті Ради Європи (стаття 3). Проте цинізм полягає в тому, що на жодне співробітництво з Асамблеєю росіяни не йдуть і висвітлені моніторингом проблеми не розв'язуються. Натомість вважають, що їхнє відновлення в правах – це назавжди, і святкують.

Відносини з Росією – біль українського на- роду. Яких результатів наша делегація в ПАРЄ вже досягла в цьому на- прямку?

Найважливіше, що нам удалося на минулій сесії, – це ухвалення резолюції «Порушення прав людини, вчинені проти кримських татар у Криму». Українська делегація провела неймовірну роботу з консолідації підтримки цього питання серед парламентаріїв країн Ради Європи та отримала її. У Резолюції зазначається, що з 2014 року триває тимчасова окупація Росією Криму, який є частиною території України. Кримські татари зазнають серйозних порушень своїх прав, стикаються з убивствами, тортурами та нелюдським поводженням. Робота журналістів, свобода слова й зібрань не виправдано обмежені.

У документі ще раз підтверджується, що міжнародна спільнота не визнає спробу анексії Криму, а Росія має нести відповідальність за грубі масові порушення прав людини, здійснені на території, що перебуває під її фактичним контролем.

Важливою для України є й співпраця з Бельгією. Мож- ливо, нам потрібно частіше нагадувати Європі про оку- пацію частини нашої тери- торії?

Як співголова парламентської групи дружби з Бельгією зауважу, що наші відносини перебувають на високому рівні.

Бельгія підтримує суверенітет, територіальну цілісність і незалежність України, так само як і шлях до європейської

інтеграції. З моменту початку військової агресії РФ проти України 23 лютого 2014 року та подальшої окупації частини української території, Бельгія послідовно підтримувала всі фази обмежувальних заходів, запроваджених Євросоюзом щодо РФ. Бельгія виділяє гуманітарну допомогу внутрішньо переміщеним особам в Україні та бере участь у фінансуванні Моніторингової місії ООН із прав людини в Україні, представники держави працюють у Спільній Моніторинговій Місії ОБСЄ.

Нещодавно за нашої активної участі Україна та Королівство Бельгія уклали Меморандум про взаєморозуміння у сфері охорони та відтворення вод і раціонального використання водних ресурсів.

Цим документом бельгійська сторона підтверджує свою готовність безкоштовно передати Україні дослідницьке судно «Бельгіка». Судно 1984 року у хорошому стані й має унікальне вбудоване обладнання, наприклад, високоточні ехолоти. Меморандум передбачає посилення співпраці українських і бельгійських учених щодо спільного дослідження Чорного моря, зокрема, проблеми зростання рівня сірководню. Водночас бельгійська сторона запрошує українських фахівців долучитися до дослідницьких робіт у Північному морі.

Також у нас є ідеї щодо посилення культурного співробітництва між нашими державами.

Як Ви вважаєте, чи потре- буватимуть змін відносини України та Німеччини після того, як Ангела Меркель за- лишить пост канцлера?

Німеччина дуже хоче бачити стабільну, демократичну та економічно успішну Україну, тому їхній уряд надав нам такий високий рівень підтримки. З 2014 року Німеччина надала Україні загалом понад 1,8 млрд євро. Ця країна – один із наших найважливіших торговельних та інвестиційних партнерів. Вони є другим за величиною імпортером в Україні та ключовим ринком для нашого експорту. Після відходу від політичного життя такої важливої фігури як Ангела Меркель, яка керувала однією з найбільш потужних країн ЄС протягом 16 років, вважаю, що Україна повинна вибудовувати гармонійні відносини з усіма її можливими наступниками вже зараз і доносити їм нашу позицію з контроверсійних питань. Центральна увага цієї переорієнтації має бути більш рішучою, ніж дотепер, поглиблення українських відносин не лише з урядом Німеччини, а й із широкою політичною елітою, промисловими компаніями та громадянським суспільством. Також дуже показово в цьому сенсі є цитата з надзвичайно важливого дослідження українських аналітиків із Центру «Нова Європа»: «Першим кроком було б провести аудит наявного інструментарію, тобто оцінити та, можливо, оновити інструменти, рамки чи сектори, що стосуються допомоги, отриманої Києвом від Німеччини з 2014 р. Другою рекомендацією було б створити комунікаційну платформу на високому рівні для підтримки постійного політичного діалогу з багатьох аспектів відносин».

Нещодавно Ви разом із делега- тами від різних країн Європи відвідували Херсон, кримські контрольно-пропускні пунк- ти в'їзду-виїзду, зустрічалися з родинами кримських татар, внутрішньо переміщених осіб. Які висновки допоміг зробити цей візит делегатам від інших країн?

Головне, що наші міжнародні колеги як для себе, так і для всього світу перепідтвердили: Крим – це Україна. Вони побачили 2 КПВВ. Побачили, як із 2019 року українська влада змогла побудувати сучасний Центр надання адміністративних послуг, де пропонується понад 70 диджиталізованих послуг, оцінили сам процес перетину, адже наразі КПВВ «Каланчак» може опрацьовувати пропуск 2500 осіб протягом доби. Зрозуміли ще раз, що це єдиний легальний шлях до Криму, яким так само може скористатися й Комісарка з прав людини в Раді Європи пані Дуня Міятович. Щоправда, ми вже 2 роки чуємо про перепони на її шляху з боку Росії. Однак ж перетин повністю відкритий, і вона могла б давно побачити на власні очі кричущі порушення прав людини на півострові. Нас засмучує, що це не відбувається.

Для наших колег було дуже важливо поспілкуватися з журналістами, представниками кримськотатарського народу, студентами з півострова, які навчаються на материковій частині. Усе, що почули делегати з інших країн, уже наявне в червневій резолюції. Тобто повністю відповідає дійсності!

Що їх найбільше вразило?

Найбільше, напевно, гостей вразили персональні історії кримчан. Їх вони слухали, затамувавши подих. Нагадаю, після окупації Криму Росією на півострові силовики регулярно приходять з обшуками, які проводять рано-вранці, затримують активістів, журналістів. Особливо агресивні окупанти до членів Меджлісу, який вважається забороненою організацією. Дуже часто людей обвинувачують за вигаданою статтею про тероризм, яку окупаційна влада зробила синонімом свободи думки, висловлювань, використання рідної мови тощо.

Таким чином вони отримали емоцію. Почули, як у Криму не вистачає інформації про те, що відбувається в Україні й у світі загалом. Ми ще раз згадали, як усе починалося.

Побувати на форумі Кримської платформи разом із президентами, міністрами й високими гостями було дуже важливо.

У Києві вже пройшла найбільша міжнародна подія за часів незалежності – форум «Кримська платформа». Попри те, що Росія неодноразово висловлювала протест проти його проведення. Це й не дивно, адже на зустрічі було обговорено шляхи повернення півострова, окупованого Росією. Яких результатів вдалося досягти на цьому форумі?

Історичний та важливий день – офіційний старт Кримської платформи. Верховна Рада наразі ухвалила важливий законопроект «Про корінні народи» та скасувала дискримінаційний закон «Про Вільну економічну зону «Крим», які теж спричинили цілу хвилю емоцій у самій РФ і не лише там.

Міжнародна спільнота гучно заявила, що ніхто не миритиметься зі встановленим порядком на півострові й що Росія є єдиною відповідальною в окупації. Про це свідчили потужні заяви делегатів із 46 країн світу на 4-х дискусійних панелях, а сама робота продовжиться за такими напрямками: зміцнення міжнародної політики невизнання Криму; застосування санкцій; протидія порушенню прав людини; гарантування безпеки та свободи судноплавства; подолання економічних та екологічних наслідків окупації, адже природу півострова просто нищать.

Зараз створено Телеграм-канал «Кримська Платформа» для ширшого інформування всіх досягнень, планів та можливостей. Звісно, не забуваємо про найважливіший гуманітарний аспект і велику кількість незаконно ув'язнених у Криму, зниклих безвісти й тих, хто очікує вироків російських судів. Усі ці історії мають конкретні прізвища, із ними працюють правозахисники та адвокати. Звісно, ми всі сподіваємося, що вони будуть звільнені найближчим часом!

Непрості відносини й із Білоруссю. Чи вимагають перегляду дипломатичні відносини нашої країни з сусідом, який так активно підтримує агресивну Росію?

Ми намагаємося бути активними в цьому питанні на міжнародній арені, як-от у ПАРЄ, наприклад. Саме наша делегація активно просувала декілька резолюцій на тему Білорусі, а також створення спеціальної комісії щодо подій, за якими весь світ спостерігав із моменту виборів президента. Після примусової посадки літака брали участь у дебатах на цю тему, активно просували поправки до файлів. Провели спілкування делегації з пані Тихановською. Перегляд відносин однозначно потрібен. У Білорусі назріла справжня гуманітарна катастрофа, яка вже спричинила хвилі міграції до країн Балтії та Польщі, це ми обговорюватимемо на черговій сесії ПАРЄ. Я б ще так сказала, що Росія знайшла гавань для військових

наванчання різних тактичних планів, а також потенційного контролю ширшої частини кордону з Україною через Білорусь, тому нам треба тримати руку «на пульсі».

Пандемія внесла корективи в життя кожного. Що довелося Вам змінювати у своєму житті?

Знаєте, хворіючи на коронавірус «Дельта» прямо зараз і маючи трохи більше часу на сон, книжки, загалом на себе, ще раз переконалася, що здоров'я є найголовнішим. Якщо сам про себе не подбаєш – це не зробить ніхто! Коронавірус змінив життя планети. Щоразу, плануючи поїздку або масштабну міжнародну конференцію, перше, про що думаємо, – це обмеження. Світ точно змінився, і ми повинні призвичаїтися до нової реальності. Для мене початок пандемії став часом прояву людяності, злагодженої командної роботи (коли ми шукали перші апарати ШВЛ, прокладали кисневі станції та діставали маски з рукавичками) та тотального контролю своїх дій. Щодо самої роботи у Верховній Раді України, то у нас з'явилося більше часу.

**Business
Woman
Club**

Жінка може все!

www.businesswomanclub.org

+38 (050)-663-01-32

У ПІТЬМІ.
ЯК ВИЖИВАЮТЬ
МЕШКАНЦІ
ОРДЛО
ЯК ВИЖИВАЮТЬ
МЕШКАНЦІ ОРДЛО

СТЕПАН НАЗАРЕНКО
– УКРАЇНСЬКИЙ
ЖУРНАЛІСТ,
ПУБЛІЦИСТ,
ВОЛОНТЕР

ДЮДИ ТА
ВІЙНА

Окупованій Донбас – це до певної міри машина часу. Від 2014-го регіон відкотився чи то в радянські часи, чи то на початок 1990-х. З одного боку, репресії, цензура, залякування через контрольовані ЗМІ, пафосна атрибутика, діти в піонерських краватках. З іншого – масове безробіття, зупинка заводів і шахт, заборгованості з виплати зарплат, розгул криміналу. У Донецьку й Луганську комендантську годину скасували лише в червні цього року. Водночас оголосили мобілізацію до «війська»: досі в лавах так званого ополчення служили добровільно, тепер призиватимуть, хоча лідери бойовиків обіцяють, що новобранців на передову відправляти не будуть, втім, у це мало хто вірить.

Дізнаватися про реальний стан справ в ОРДЛО важко: усі місцеві медіа виконують місію пропаганди, у місцевих пабліках часто трапляються фейки, панують панікерські настрої. Люди, які живуть в окупації, дуже неохоче розповідають про своє життя, особливо українським журналістам. Утім, нам вдалося поспілкуватися з кількома.

Алевтина, 55 років, Донецьк: «Я народилась і живу на Донеччині. Кілька разів намагалася поїхати з міста, коли почалася війна. Але у нас із мамою дві квартири, за якими треба доглядати. Інакше їх відберуть або розграбують. Мамі 86, вона оформила пенсію в Україні, але останні два роки вона туди не виїжджала, так ті гроші, мабуть, і лежать на картці. Пенсію від «ДНР» вона також отримує». Житло – один із найвагоміших аргументів для людей, котрі вирішили залишитись у самопроголошених республіках. Як свідчать дані онлайн-май-

данчиків, у Донецьку двокімнатна квартира нині коштує 12-16 тис. доларів, приблизно стільки ж у Луганську. У Дніпрі ж сьогодні аналогічне житло коштує удвічі-утричі дорожче.

Нині важко назвати точну кількість населення, яке проживає на окупованому Донбасі. За даними дослідження, яке у жовтні 2017-го проводило видання «Деловая столица» спільно з Центром вивчення Росії, в ОРДЛО живе від 2,6 млн до 3,7 млн осіб (до війни у двох областях мешкало 3,9 млн). Демографія регіону однозначно змінилася. З одного боку, чимало людей залишило своє помешкання через бойові дії та переселилося вглиб України або ж обрало місцем притулку Росію. Водночас із РФ на окупований Донбас переселилися різного роду функціонери, кадрові військові, «добровольці», які приїхали воювати за так звані «ЛНР-ДНР». Розповідає **Алевтина:** «Багато нових чоловіків з'явилося. У дворах нові сім'ї, діти, говорять вони ніби й російською, але не так, як у нас. З'явилися якісь нові свята, що лякає. Ходить «заряджений» натовп, щось кричать, висуюють якісь гасла».

Варвара з Луганська, 47 років: «Луганськ завжди мені здався доволі ортодоксальним містом, містом, у якому нечасто відбуваються зміни, а зміни кардинальні відбуваються ще рідше. Але навіть у зрізі нашої вулиці змін стало дуже багато, і це теж стало звичкою – сусіди навпроти нарешті продали дім, бо не планують повертатися сюди з Києва, де живуть останні сім років. Це значить, що у нас будуть нові сусіди, які, як і ми, не планують кардинальних змін

у житті, а змінюють лише помешкання, залишаючи своєю державою «республіку» – дивний географічний вимір, який весь світ бере у лапки. Далі, праворуч від нас, на літо повернулася сусідка з Тюмені, де живе останні сім років. Луганськ для неї місто, де вона проводить відпустку. Поруч із нею інша сусідка, яка повернулася на літо до батьків зі Львова. Вона через слово говорить українською, але наша вулиця, як і місто в цілому, ставиться до цього лояльно. Таке життя. «Наша львів'янка» повезе від нас передачки – через неї передають із нашої вулиці дарунки рідні в Україну. Коли бачиш цю географію нових міст твоїх вчорашніх сусідів, стає дивно – ця війна за що? Якщо майже в кожному домі діти поїхали всім світом, а повертаючись у старі батьківські домівки, спілкуються суржиком, порівнюють ціни на нове життя та разом підіймають чарки за зустріч і спільне дитинство на нашій старій та тихій вулиці».

На тлі відносного затишшя на фронті темою №1, як і в решті України, так і на окупованому Донбасі, стала пандемія й охорона здоров'я. **Антон із Харцизька:** «Найбільше мене зараз лякає ризик захворіти на COVID-19. А також пенсія, яку я в Україні не отримував з 2016-го». **Алевтина:** «З медициною у нас проблема. Влада кричить про безплатне лікування для тих, хто живе в Україні, а насправді й місцевих не лікують. Сусідка їздила зробити операцію в Кіровоград, здається, це місто зараз інакше називається (Кропивницький – ред.). Багато хто хворів на коронавірус, але лікарі ставили діагноз «пневмонія» і не робили тестів».

Жалюгідний стан медицини – це те, на чому постійно наголошують правозахисники, які здійснюють моніторинг ситуації на Донбасі. Об'єктивної статистики захворюваності на COVID-19 в ОРДЛО немає.

Щеплення проводяться виключно російською вакциною «Спутник», при цьому наприкінці липня РФ доставила на окупований Донбас «Спутник лайф» – різновид вакцини, який не рекомендується для людей віком 60+. Натомість пандемія стала приводом для закриття пунктів пропуску: прикриваючись пандемією, бойовики фактично заблокували мешканцям окупованих територій в'їзд на підконтрольну Києву територію. Єдиний варіант для жителів самопроголошених республік – заїжджати до України через територію Росії (через контрольовану Україною ділянку кордону). Причини для в'їзду такі: повернення до місця свого проживання українців та членів їхніх сімей, возз'єднання сім'ї, тяжка хвороба, смерть близьких родичів, потреба у медикаментах та виробах медичного призначення або проходження лікування від тяжких і/або хронічних хвороб, виїзд із тимчасово окупованої території на постійне чи тимчасове проживання в іншій державі або задля отримання спадщини, в'їзд батьків із дітьми до 16 років для оформлення дитини документів, які посвідчують особу й підтверджують громадянство України, а також для абітурієнтів, котрі прямують на складання ЗНО.

Коли пункти пропуску (КПВВ) працювали, то на них спостерігався жвавий рух: чимало літніх людей вирушали на підконтрольну територію для отримання пенсій, у «шопінг-тури» для придбання де-

фіцитних у «республіках» товарів, зустрічей із рідними, на лікування. Цей «прикордонний рух» породив цілу низку нових «професій»: люди, які продають місця у черзі, люди, які переносять вантажі через КПВВ (ділять поклажу на дозволена бойовиками кількість кілограмів), люди, які надають послуги з обміну валют чи отримання готівки з українських банківських карток. Увесь цей нехитрий бізнес припинив своє існування із закриттям пунктів пропуску, отже, виживати мешканцям окупованого Донбасу стало ще важче.

Відносно стабільними можна назвати статки місцевих пенсіонерів, «ополченців» та працівників окупаційних адміністрацій. Ці так звані бюджетники отримують невеликі (по кількасот доларів), але гарантовані виплати, які, своєю чергою, є можливими завдяки дотаціям Росії на підтримку ОРДЛО. Що ж до решти працездатного населення, то ситуація непевна, якщо не сказати критична. Більшість промислових підприємств або зупинені, або працюють із великими перебоями, а відтак мають чималу заборгованість із виплати заробітної плати. **Антон із Харцизька** так описує ситуацію в місті: «Заборгованість із зарплати на канатному заводі сьогодні становить 400 млн російських рублів (приблизно 144 млн грн – ред.). Харцизький трубний, на якому свого часу працювали 4 тис. жителів нашого міста і який до війни належав Рінату Ахметову, уже два роки не працює. Робітники масово поїхали до Росії працювати на таких же підприємствах». Масова зупинка підприємств стає причиною соціального колапсу. Як зазначив у своєму розслідуванні відомий український блогер і журналіст Денис Казанський, у місті Крас-

Дізнаватися про реальний стан справ в ОРДЛО важко: усі місцеві медіа виконують місію пропаганди, у місцевих пабліках часто трапляються фейки, панують панікерські настрої. Люди, які живуть в окупації, дуже неохоче розповідають про своє життя, особливо українським журналістам. Утім, нам вдалося поспілкуватися з кількома.

ний Луч (Хрустальний після де-радянзації) затоплюють шахти, що означає повну деіндустріалізацію, а відтак і масовий виїзд населення, кількість якого від початку війни скоротилася вдвічі. Зрідка на підприємствах, що вимирають, спалахують стихійні страйки: робітники вимагають виплати зарплат. Так, за останні роки фіксувалися протести в Антрациті, Краснодоні (тепер Сорокине), Алчевську та інших містах. Окупаційна влада по-різному реагує на страйки: десь, як у Краснодоні, силою розганяє протестувальників, десь у критичний момент виділяє кошти з російських субсидій.

Документообіг – ще один головний біль для жителів окупованого Донбасу. У кожного з місцевих може бути три паспорти: український (ще з довоєнних часів), «громадянина ЛНР» чи «ДНР», а також російський, до отримання останніх тут неабияк заохочують. За даними української Ради національної безпеки і оборони, РФ роздала близько 630 тис. своїх паспортів на Донбасі. У вересні відбулися вибори до російської Держдуми, у яких взяли участь також мешканці ОРДЛО. Втім, далеко не всі поспішають ставати російськими громадянами: до цього насамперед примушують так званих бюджетників. Хто живе поза цією системою, уникають цієї «паспортизації». **Алевтина:** «Політикою ми не цікавимося, може, якось і доживемо спокійно. Хоча й бідно, звісно. Російські паспорти ми не отримували. Мама тільки від «ДНР» отримала. Але український не забрали. У мене на роботі поки не вимагають (отримувати паспорт «ДНР» або російський), а сама я й не нав'язуюсь».

Паспорти – не єдина проблема. **Варвара з Луганська** розповідає: «Одна з найбільш обговорюваних тем у місті – вимога отримати нові водійські посвідчення «республіки». За старі українські пластикові посвідчення з 26 грудня почнуть виписувати штрафи. І це дилема – отримати нове посвідчення майже без проблем у «республіці» чи виїхати в Україну, аби розв'язати питання там. Кажуть, що нові українські посвідчення будуть дійсними після 26 грудня. Але це, можливо, й чутки». **Антон з Харцизька** каже, що мати авто з українськими номерами в його місті просто ризиковано, краще почепити «республіканські».

Мешканці Донбасу, з якими нам удалося поспілкуватися, мало говорять про безпеку, а більше про питання соціального характеру. Про перспективи думають мало, ще рідше говорять про них.

Алевтина з Донецька: «Спочатку життя в місті було нестерпним: якісь банди, викрадали людей і машини, якась вакханалія... Зараз усе стало, як у СРСР: партзбори, недавно якусь спільну зарядку в парку влаштовували. Я цим не цікавлюся... Новини з України дізнаюся з інтернету, а тут якимось шумом намагаються нагнітати ненависть. Але люди вірять. Я – ні, але мені важко повірити в те, що ми колись станемо однією країною. Люди втомилися від усього цього. Мені здається, що в 90-ті було легше. Зараз час зупинився і все. Нам уже нічого не змінити, а молодь повинна звідси виїжджати».

ПОЧАТИ З НУЛЯ: БІЗНЕС-ІСТОРІЇ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

ІННА КРУПНИК – ПОЗАШТАТНИЙ ЖУРНАЛІСТ, ОГЛЯДАЧ І КОПІРАЙТЕР. ПОНАД 15 РОКІВ ДОСВІДУ РОБОТИ В МАРКЕТИНГУ ТА РЕКЛАМІ ЯК У ШТАТІ СИСТЕМНИХ КОМПАНІЙ, ТАК І ВІЛЬНИМ МАРКЕТИНГ-ПІДПРИЄМЦЕМ. СФЕРИ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ: НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ, РЕФОРМИ, ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ, КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ, МІКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ, ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ. УЧАСНИК КОНФЕРЕНЦІЙ, ФОРУМІВ ТА СЕМІНАРІВ З ПИТАНЬ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ І РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Бізнес говорить мовою цифр. Життя говорить мовою людських історій, зокрема й історій вимушено переселених осіб. В останні роки у світі відбулися тектонічні зрушення у сфері вимушеного переміщення. За даними УВКБ ООН, Агентства ООН у справах біженців, сьогодні кількість вимушено переміщених осіб (ВПО) близька за розмірами до населення таких держав як Колумбія чи Іспанія, Південна Африка чи Південна Корея (близько 40-50 млн людей). За межами найбільш критичного регіону – Близького Сходу (а це Ємен, Ірак, Сирія) – до списку країн із найбільшою кількістю внутрішніх переселенців потрапила й Україна.

Станом на 6.07.2021, за інформацією Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, в Україні взято на облік 1 473 650 переселенців із тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим. Найбільша динаміка реєстрації ВПО була у 2015 році (до 942 тис. осіб). Це лише зареєстровані переселенці. Реальна кількість таких людей може бути вищою.

Як відзначають у «Благодійному фонді «Восток SOS», схвалена у 2016 році «Концепція Державної цільової програми відновлення та розбудови миру у східних регіонах України» не розв'язує багатьох проблем ВПО, серед яких: реалізація права участі у виборах, реалізація права на безоплатне тимчасове проживання, регулювання пересування людей

через лінію зіткнення, компенсація вартості зруйнованого житла чи майна. При цьому держава виплатила переселенцям 252,5 млн грн матеріальної допомоги для покриття витрат на проживання та оплату житлово-комунальних послуг (червень 2021).

Другою за значущістю проблемою для ВПО, після отримання власного житла, є проблема зайнятості. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), «зайнятість – це ключова проблема для переселенців, адже лише 35% людей, які переселилися, знайшли роботу на новому місці. Найменше проблем із працевлаштуванням мали люди, підприємства яких були повністю централізовані перевезені на підконтрольні Україні території (банки, великі торговельні мережі, навчальні чи медичні заклади)». За інформацією МОМ, від початку окупації АР Крим та проведення АТО за допомогою у працевлаштуванні звернулися 69,6 тис. осіб. При цьому було працевлаштовано менш ніж 30% переселенців. У червні 2020 року частка зайнятих ВПО становила 46% серед усіх опитаних респондентів МОМ. З цих 46% зайнятих ВПО 2% були самозайняті особи або підприємці.

Із зони тимчасової окупації виїхала найбільш активна, високоосвічена та кваліфікована частка працездатних, які при переселенні розраховували не лише на державу, але й на власні сили. Саме вони не сиділи

склавши руки, а часто, скориставшись грантовою підтримкою, починали власну справу. А тепер можуть ділитися вже й власним підприємницьким досвідом.

Так, як це зробив **Олег Божко, 48 років**. У грудні 2014 року разом із родиною він покинув окупований Алчевськ (Луганська область) та перебрався в селище під Києвом. Справою його життя були ландшафтний дизайн та озеленення. Переїзд припав на несезонний грудень, кілька тижнів довелося сидіти без роботи. Витримати час без доходів допомогли власні заощадження та невеличка матеріальна винагорода за допомогу в переїзді іншим родинам переселенців з Алчевська на Київщину. Уже в січні 2015 року Олег почав «патрулювати» довколишні села в пошуках замовлень, пропонувати власні послуги із зимової обрізки садів. Після першої тиші поступово стали надходити дзвінки.

Олег Божко

Світлана Олейникова

Олег почав виконувати замовлення з обрізки, посадки, а згодом і комплексного озеленення будинків та садів. Головним інструментом маркетингу цього бізнесу на той час було (і залишається зараз) так зване «людське радіо» – рекомендації вдячних клієнтів. До переїзду в Олега працювали 4 робітників з озеленення, які з початком воєнних дій звільнилися.

За грантами чоловік не звертався жодного разу, повністю в розбудові своєї малої справи розраховуючи на власні сили, попит на ландшафтні послуги та бізнесову удачу на новому місці. Навіть сплатив у повному обсязі безнадійний податковий борг, який можна було списати через початок проведення АТО на сході України.

Перші 4 роки Олег працював самостійно. Під його садівницьким доглядом були садиби усього 5 клієнтів. Це приносило щомісяця дохід у 10 тис. грн. Але з розширенням кількості клієнтів постало питання залучення працівників. «І тут я відразу згадав про молодих хлопців з Алчевська, які ще,

можливо, залишилися там. Для мене було принциповим спробувати витягнути з окупації ще хоча б кілька молодих людей, які народилися в незалежній Україні і для яких окупація стала шоком. Мені вдалося перевезти та запросити на роботу кількох хлопців з Алчевська. Вірю, що мій малий бізнес став для них свого роду трампліном у кар'єрі, а українські паспорти не просто папірцем», – скромно констатує вже киянин Божко. Олег вважає себе не стільки бізнесменом, скільки самозайнятою особою, яка за будь-яких умов знайде собі справу, що прогодує та забезпечить. Свій досвід називає таким собі запізнілим іспитом на людяність, на спроможність почати з нуля та на власну ідентичність. За ці роки Олег лише раз ризикнув поїхати до батьків, які залишилися в окупованому Алчевську. Колись, ще до виїзду влітку 2014 року, його викликала на допит адміністрація самопроголошеної «ЛНР» через випадок, коли в його офісі переховувалися журналісти видання «Українська правда» під час боїв за Дебальцеве. Таких зустрічей Олег більше не хотів, тому залишив минуле в минулому й переїхав.

«Я зайвий раз переконався, що почати свій рослинницький бізнес я можу будь-де. Ну, на Марсі чи Місяці не можу, хіба що», – жартує підприємець.

Зараз дохід родини Олега від сімейної справи з промовистою назвою «Green Terra» сягнув позначки в 40 тис. грн без урахування заробітної платні найманих фахівців та податкових платежів. Олег більше переймається не масштабуванням бізнесу як таким,

а тим, щоб послуги клієнтам було надано якісно та вчасно. «Не захоплюйтеся занадто історіями чужого, малого чи великого успіху. Завжди зважуйте на власні сили та можливості перед тим, як почати справу. Налаштуйтеся на труднощі. Таке налаштування дозволить сприймати їх легше», – радить початківцю Божко.

Найбільшу кількість грантових програм для ВПО в Україні було реалізовано саме за підтримки MOM та її територіальних представництв у регіонах України. Пік отримання грантів припав на 2015-2016 роки. З власного досвіду про це розповідає **Світлана Олейникова, 41 рік**, керівник ГО «Міжнародна агенція змін». Влітку 2014 року ця жінка покинула не тільки окупований рідний Торез (2016 року перейменований у Чистякове, Донецька область), але й кілька успішних бізнесів, зокрема мінішколу англійської мови.

У Києві з липня 2014 року вона почала працювати в Crimea SOS – громадській правозахисній організації, що надає соціальну та інтеграційну підтримку ВПО. Саме Світлана в ті буремні часи стояла біля джерел «грантового» руху для підприємців з окупованих територій – допомагала отримати фінансову допомогу на розвиток власного бізнесу в рамках діяльності Crimea SOS. Досвід у фандрейзингу як способу залучення фінансових та інших ресурсів до бізнес-проектів Світлана набула ще до початку окупації через підтримку власної громади, де вона допомогла стартувати 150 мінібізнесам. Пізніше цей досвід та власне глибоке опанування фандрейзингу вже в Києві вилилися у кілька власних бізнес-напрямків: консалтингова допомога та навчання щодо

отримання грантового фінансування Synergy development consulting, онлайн навчальна гра з фандрейзингу TM Funds hunter та освітня академія фандрейзингу Synergy academy, що також працює онлайн. Зокрема, навчальна гра з фандрейзингу, яка побачила світ у 2020 році, стала першим власним продуктом Світлани та її команди після кількох років наполегливої роботи в Києві.

Світлана не розглядала роботу найманим працівником, оскільки, зі слів бізнесвумен, «підприємець не може бути ніким іншим, окрім як бути підприємцем». Правда, були певні побоювання, що в просунутому Києві її досвід та знання з фандрейзингу не стануть у пригоді. Але замовлення на консультування, як правильно подати грантову заявку, посипалися одне за одним. Довелося виводити приватні консультації на рівень бізнес-проекту та набирати команди. Зараз у проектах Світлани працюють 50 фахівців, а середньомісячний обіг компаній складає від 500 000 грн. Якихось особливих труднощів при адаптації на новому місці наша героїня не відчувала, бо поринула у звичну для себе тему. Тугу за рідними місцями Світлана намагається перекрити підприємницьким трудовоголізмом. Навіть напівжартома каже, що підприємцями стають, коли готові працювати на власний успіх вдвічі більше за стандартні 24 години. Найкращими порадами підприємцям вважає «не боятися брати відповідальність за себе та за інших, бути готовим до майже постійних труднощів, не опускаючи руки, ніколи не починати справу без бізнес-плану і тверезого розуміння, у якому напрямку ти рухаєшся». Пані

Сім'я Блонських, фото Микити Звілінського для Ukraïner

Олейникова стверджує, що наразі кількість та якість грантової допомоги на розвиток бізнесу активних підприємців з-поміж ВПО суттєво зменшилася, на відміну від перших 3 років із початку окупації. Можливо, не вистачає інформаційної підтримки того факту, що це все ще потрібно і люди потребують ресурсів як ніколи раніше. Можливо, це природний спад інтересу грантодавців. Утім, щоб про потребу в грантах не забували, Світлана «для душі» керує ГО «Міжнародна агенція змін», яка також проводить тренінги з фандрейзингу та навчання. Враховуючи той факт, що грантових можливостей стало більше, особливо після набуття чинності Угоди про Асоціацію з ЄС у 2017 році, тільки треба вміти їх бачити. Є гранти і на старт та соціалізацію бізнесу, є гранти й на розвиток бізнесу через 5 років після старту. Головне – знайти свій бізнес-шлях і свій грант.

Деякі ВПО продовжили справу, якою займалися до війни. Але є серед ВПО справжні початківці в бізнесі, для яких нове підприємництво вже встигло стати справою життя. **Марина**

та Олександр Блонські, 40 та 33 років, тепер є власниками Садоби родини Блонських – крафтового виробництва сирів та козиної ферми. До 2014 року в них було життя в Луганську, «дім-сім'я-робота в ресторані». І мови не було про крафт, бізнес, фермерство, сироваріння чи від'їзд із Луганська. Як і в історіях інших ВПО, Блонські наприкінці 2014 року покинули окуповане місто та переїхали до батьків Марини в село на Луганщині – пересидіти обстріли, перечекати, діждатися повернення. Сподіваючись на швидке закінчення війни, за рік «проїли» заощаджені раніше кошти. Олександр вчасно підкинув ідею купувати в сусідів свіже молоко й варити молоко сири буквально на кухні. Але для молодого сім'ї вимушеного підробітку було замало. І серед тисячі ідей, як владнати своє життя (їхати за кордон чи йти шукати роботу), ідея власного маетку в селі та власної сироварні перемогла. Так у житті луганської родини з'явилося село Вовнянка Миргородського району на Полтавщині.

Для 2015 року варіння сирів із козячого молока і взагалі тема виготовлення крафтових продуктів як прибутковий бізнес були новими. Козяче молоко для виготовлення необхідної «продажної» кількості сиру видобували майже як корисні копалини по всіх сусідніх селах та садибах. А потім Олександр привіз першу кізоньку, пізніше – ще одну. Разом училися і кіз вирощувати, і сир варити. Базові знання Олександр мав завдяки фаху технолога харчової промисловості. Також допоміг досвід варіння бринзи в ресторані друга-грузина. А вже власні експерименти з молоком та часом витримки сирів привели до створення власної авторської лінійки. Поїхати кудись фундаментально навчатися сироваріння чи фермерства фізично не було часу. Тому практичні бізнес-знання здобували, занурившись у реальний бізнес-процес. Офіційно сам бізнес включно з купівлею першого обладнання та меблів вдалося запустити завдяки першому гранту в сумі 6400 євро. Наступні гранти дозволили і поголів'я збільшити, і професійне сироварне обладнання купити. Навіть побудувати єдиний в Україні двоповерховий сирний температурний льох. Місцеві мешканці зустріли нову родину й новий бізнес із розумінням, допомагали. Питання з виділенням ділянки під випас із селищною радою вирішити не вдалося, тому Блонські купили порожню ділянку навпроти свого будинку «під ферму» та кіз. Наразі цих присадибних земель уже не вистачає для випасу й заготівлі кормів, а ще Блонські не мають паю. Тому корми купують, і це значний мінус.

Олена Мялук

«До того, як стати визнаним сироваром, не бійтеся почати варити свій перший сир на кухні та просто спробуйте його продати. Так би мовити, перевірити романтику сироваріння практикою бізнесу. Починайте з малого. Важливо не тільки зробити якісний продукт, важливо навчитися його продавати», – радить початківцям Олександр Блонський. Перші замовлення до сироварів прийшли з мережі Фейсбук, зокрема від таких же переміщених осіб, як вони. А вже останні 3-4 роки замовниками стали і місцеві миргородці. Ну а перша популярність до сирів та їхніх авторів прийшла й завдяки репортажам журналістів відомих українських телеканалів (Інтер, ICTV, Центральний, Україна тощо). У 2020 році з'явився YouTube ролик популярного проекту Ukrainer. Перші кілька років замовникам доводилося чекати на свої сири місяцями. «Сирообіг» зріс у 2016-2019 році з 80 кг до 200 кг на місяць. Середньомісячний дохід від продажу коливався у 2019 році в межах 50 тис. грн. Правда,

потім ковідні часи позбавили участі в офлайн-ярмарках, змушували людей заощаджувати на крафтових продуктах, тому зменшилися і продажі. Зараз у Блонських працюють 2 помічники для догляду та доїння кіз. Олександр контролює всі процеси на фермі, займається заготівлею кормів. Молока власного виробництва не вистачає, тож Олександр ще й шукає додаткових постачальників сировини для виготовлення сиру. Марина ж опікується продажами, комунікацією та маркетингом продукту, подає заявки на гранти, приймає гостей садиби з екскурсіями та сирними дегустаціями.

«Конкуренція в крафтовому сироварінні зростає. Ми ж знайшли своє, авторське, намагаємося його втримати. Готуємо наш сир максимально натуральним – молоко, сіль, фермент та різна часова витримка. Нуль штучного. Ми не намагаємося «стати на конвеєр» і потрапити у великі магазини, хоча всі необхідні експлуатаційні дозволи маємо. Ми просто хочемо робити настільки крутий та свіжий сир, щоб він просто не встигав доходити до магазину,

а розходився прямо з льоху. У нас є плани на розвиток ферми, садиби як осередку для гастро- та екотуризму, є амбіції на масштабування, розширення лінійки, реєстрацію власної марки. Тому ми активно перебуваємо в пошуку інвесторів і серйозно розглядаємо адекватні пропозиції», – ділиться планами Марина. Відтепер ферма – їхній стиль життя.

Інша наша героїня з-поміж ВПО – **Олена Мялук, 46 років**. Вона покинула Донецьк у липні 2014 року, маючи на руках 3-х дітей: 13 років, 2 років та ще 1-місячну крихітку. Через окупацію свідомій українці довелося залишити не тільки власний будинок, а ще й закрити невеликий власний бізнес – магазин жіночої білизни. Яким би сильним не було бажання буквально триматися своєї землі, страх за долю дітей, особливо з початком обстрілів, пересилив. Зібрали тільки літні речі й документи.

Місцем вимушеного переселення стало містечко Козятин на Вінниччині. Їхали на «трошки». Перші місяці постійним колом спілкування Олени були лише її діти, вона в них просто поринула. За її надточним розкладом дитячого життя – сном, прогулянками та казками за графіком – сусіди в Козятині звиряли годинники. Мабуть, саме так у нас спрацьовує компенсаторна здатність мозку – створити певний порядок довкола себе замість хаосу в голові від вимушеного переїзду, стресу та невідомості. До труднощів адаптації додалося й певне дистанціювання людей, їхня неприкрита обережність до переселенки з трьома дітьми, складнощі з пошуком орендованого житла. Щоб остаточно

не втратити контроль над нервовою системою, прижитися на новому місці, яке стало домівкою, Олена вирішила відвідувати зустрічі для переміщених осіб для спілкування. Там їй підказали написати в організацію «Джерело надії» (Вінниця), яка допомогла отримати гранти вразливим категоріям населення та навчала підприємницькій діяльності. Тут і довелося згадати дещо призабуту першу професію – кравчиня-закрійниця. Отримавши перший базовий грант від MOM на закупівлю обладнання в розмірі 2500 євро, Олена почала власну справу – відкрила мініцех із пошиття та ремонту одягу. Спочатку це були невеличкі замовлення з сайту rabota.ua. Потім замовлення від сусідів. Але згодом у додаток до місцевих замовлень до Олени «прийшли» і корпоративні: від ресторанів, магазинів та кафе на пошиття фірмового одягу. Усього Олена отримала 3 гранти: два з них від MOM на початок та розширення власного бізнесу, 1 грант – від USAID. Загальна сума грантів – 6500 євро. Отримані ресурси дозволили вижити, започаткувати власну справу, повністю укомплектувати цех та врешті «підняти» дітей. Олена 2 роки працювала майже 24 години на добу. Тому в штаті мінібізнесу пані Мялук з'явилися помічники. Додався й онлайн-сторінка бізнесу на популярному маркетплейсі prom.ua. І власну торгову марку «LENELI» вдалося зареєструвати. Щомісячний обіг у 2019 році досяг позначки в 70-100 тис. грн. На жаль, у карантин-

ні часи помічникам довелося звільнитися через брак достатньої кількості замовлень. Зараз до помічників Олена звертається лише у разі потреби. Головним своїм успіхом жінка вважає те, що саме постійно зайняті руки позбавили її смутку та депресії. Тепер вона точно вміє починати життя з нуля, навіть у 40 років, вміє планувати й мріяти. Досвід переселення та нового бізнесу додав справжнього драйву в мирне життя матері 3-х дітей. «Так, це малоприємний досвід, але саме він дав мені поштовх до нового. Інколи, дивлячись на стабільне життя людей у мирній Україні, я дякую, що саме в моєму житті знайшлося місце для бізнес-пригоди, для того, щоб знову знайти себе», – каже пані Олена. Звичайно, вона вдячна і за ту фінансову вулку у вигляді грантів і бізнес-знань, які вдалося отримати як ВПО. «Ніколи не оглядайся назад у минуле, навіть, якщо воно було добрим до тебе» – відтепер це девіз Олени Мялук, підприємниці та мами, яка знаходить час і для заглядання за обрії Козятина в пошуках та мріях про краще життя для своєї родини.

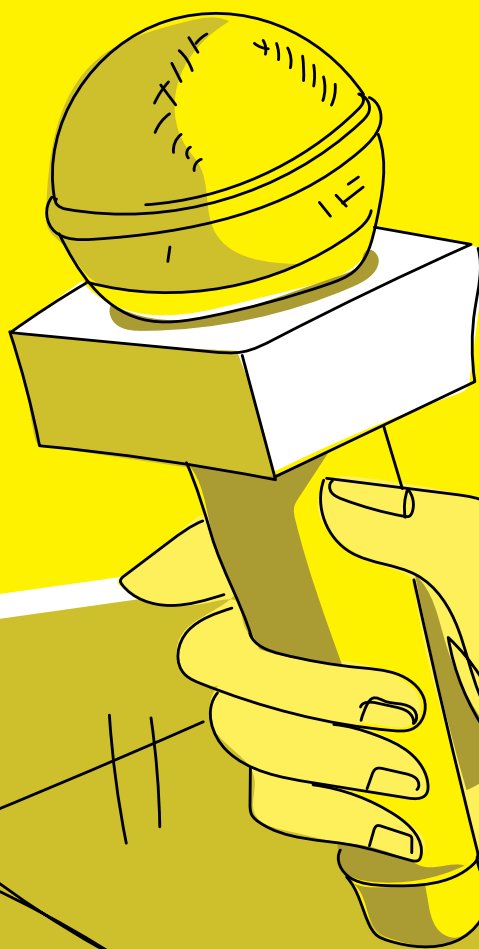
ФОНД «ІЗОЛЯЦІЯ»: ПРО КУЛЬТУРНУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЮ ТА ПРОЄКТИ, ЯКИХ БОЯТЬСЯ ОКУПАНТИ

Напередодні річниці міжнародного благодійного фонду «Ізоляція» головна редакторка журналу «Огляд Україна Брюссель» поспілкувалася з директором з розвитку Михайлом Глибоким.

**МАРТА БАРАНДІЙ –
ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
ЖУРНАЛУ «ОГЛЯД
УКРАЇНА БРЮССЕЛЬ»**

ІНТЕРВ'Ю

Пане Михайле, я знаю, що Ви дуже зайнятий, Ви не забаром організовуєте захід, від якого я Вас, власне, відволікаю? *

Справді, цього тижня ми відзначаємо річницю, коли «Ізоляцію» в Донецьку захопили й перетворили на в'язницю та військову базу. Але це, звісно, святкування не самого процесу перетворення «Ізоляції» на військову базу, а того факту, що інституція вижила і змогла продовжити своє існування, що відбувся новий перехід до нової сторінки в історії «Ізоляції». Власне, що «Ізоляція» вистояла й надалі працює, навіть у більших масштабах, ніж це було в Донецьку. І це очевидно, що люди, які захопили «Ізоляцію» в Донецьку, не хотіли, щоб вона існувала й поширювала свої ідеї, своє бачення Донбасу та України. Ми дуже радіємо з того, що змогли врятуватися і зберегти інституцію. Уже 7 років ми відзначаємо цей день. 6 років ми це робили в Києві у нашому просторі, який відкрили, – «IZONE», а цього року ми це вже будемо робити в місті Соледар, Донецької області, на сході України. Бо ми віримо, що культурна децентралізація, взагалі децентралізація є дуже важливою справою для розвитку України й української культури. До того ж у

* інтерв'ю взяте в червні 2021

Києві багато чого відбувається, тут є багато інституцій, організацій, проєктів, чого завгодно. А от регіонам не так пощастило... Хоча це теж таке велике питання. Можна говорити про те, що в регіонах є багато ініціатив. Дуже добре, що молоді люди беруть у свої руки культурне, соціальне життя у своїх містах. Але ми сподіваємося, що наша поява там також трохи більше простимулює цей розвиток і дасть цим організаціям більше можливостей та підтримки.

Будь ласка, розкажіть більше, що таке «Ізоляція»?

Власне, «Ізоляція» – це культурний фонд. Ми себе називаємо «платформою культурних ініціатив». Її було створено у 2010 році в Донецьку на території колишнього заводу ізоляційних матеріалів. На той час у тому місті було багато заводів, індустріальних приміщень, які не використовувалися. Вони були закинутими й нікого не цікавили. Хоча там є великий потенціал до розвитку культури, мистецтва, креативних індустрій. Тобто заміни цієї старої індустрії, яка існувала на Донбасі й уже певною мірою потроху помирала. Багато заводів закривалося, на їхню продукцію не було такого попиту. Загалом система економіки Донбасу була побудована так, що її було зорієнтовано на

інші радянські підприємства, інші республіки всередині Радянського Союзу. З розпадом Союзу багато цих зв'язків розірвалося, й багато підприємств просто не мали змоги продовжувати свою роботу. От «Ізоляція» хотіла змінити цю ситуацію, надавши людям можливість працювати не тільки на традиційних індустріальних підприємствах, але також у сфері культури, мистецтва, у сфері креативних індустрій, послуг тощо. Ну і до цього, звичайно ж, додається освіта, культура, іноземні та місцеві експерти, усі, хто можуть надихнути й поділитися досвідом втілення таких проєктів.

У 2010 році була ідея, що це якимось підтримуватиметься місцевою владою. У Донецьку було Німецьке почесне консульство, яке дуже довго просувало ідею створення концепції, схожої на концепцію Рурської області в Німеччині. Але це насправді не було потрібно нікому у владі Донецька. Тому ми у 2010 році провели велику конференцію, запросили багато людей з європейських організацій, які розповідали про свій досвід, розказували, навіть що це потрібно і як це робити. Це не спрацювало, тому вже у 2011 році було вирішено створити таку інституцію власними силами, щоби показати, як це має бути і що це можливо саме в Донецьку.

А яка Ваша функція в організації?

Я є директором із розвитку «Ізоляції», працюю з 2011 року. Я, на жаль, не застав перший проєкт. Але всі 10 років працюю в «Ізоляції», й усі подальші проєкти вже разом зі мною були створені.

Який статус в «Ізоляції»? Це громадська організація?

Це міжнародний благодійний фонд.

Він базується на членстві чи його підтримують спонсори та партнери?

У нас трохи змінилася модель після початку війни. До 2014 року у нас були донори серед різних донецьких підприємств.

Ми, звісно, обирали, із ким будемо співпрацювати. Ми не працювали з контрверсійними підприємствами й тими, хто пов'язаний із так званою «донецькою мафією». Це були підприємства, які бачили розвиток українського Донбасу, розвиток на Захід, і підприємства, які співпрацювали з європейськими компаніями й намагалися дотримуватися європейських стандартів у роботі. Окрім цього, безумовно, були й різні міжнародні джерела підтримки. Після 2014 року, коли почалася війна, усі ці підприємства не працюють, є окупованими. Тож у нас уже не було такої підтримки, і ми змінили модель. Зараз ми маємо невелику донорську підтримку, але більша частина грошей надходить із міжнародного фінансування, різних грантових програм, міжнародних програм ЄС та США. Ми також створили креативний хаб «IZONE», мета якого була в тому, що всі прибутки, які він отримує, будуть вкладатися в проекти «Ізоляції». На жаль, через проблеми з пандемією коронавірусу хаб не працює на повну потужність. Ми не можемо втілювати різні проекти, влаштовувати події. Але до 2020 року він був прибутковим, ми змогли вийти «в плюс», і доходи, які ми отримували, вкладалися в розвиток культурних проектів «Ізоляції».

А які це проекти? Що ви робили до карантину? Які заходи ви не змогли провести через карантин?

Насправді тут треба одразу розповісти про ці дві організації. Є «IZONE», який, власне, був спрямований на розвиток креативних індустрій. Це проекти, які проходили у нашому приміщенні. Це і програма Британської Ради «Creative Enterprise» для підтримки підприємців креативної економіки, це й освітні проекти, програми грантової підтримки, конкурси. Ми протягом 4 років, якщо не помиляюся, втілювали проект «Creative Business Cup» – це данська ініціатива, де змага-

ються стартапи креативної економіки, з них обирають один, і потім він їде в Копенгаген та змагається з іншими організаціями з усієї Європи. Ми 4 роки у себе втілювали цей проект, а зараз його вже 2 роки реалізовує House of Europe. Також цього року ми були експертами у цій програмі, обирали переможців.

Тобто це такі освітні великі програми, які ми здійснювали разом із міжнародними партнерами, фестивалі – це все, на жаль, для нас перейшло в електронну площину. Усе продовжується, але онлайн... Звісно, для креативного хабу найбільшим джерелом прибутку була оренда тих приміщень, які ми використовували, і ось це джерело для нас зникло.

Хто, окрім креативних бізнесів, для яких Ви робите проекти, є Вашою аудиторією? Чи є серед них діти?

Це доволі широка аудиторія, і ми спеціально так робимо, бо вважаємо, що мусимо змінювати, перетворювати українське суспільство на краще за допомогою культури й мистецтва. Фонд «Ізоляція» в приміщенні «IZONE» довгий час проводив мистецькі проекти. Ми запрошуємо людей брати участь у проектах, створювати їх разом із художниками. І це ті проекти, що стосуються гострих соціальних тем. Наприклад, кілька років тому ми робили проект, присвячений українським військовим, які є представниками ЛГБТ-спільноти. Це був дуже потужний проект! З одного боку, це контрверсійне питання. Люди казали: «Як це може бути?» З іншого боку, прийшли справжні військові, які вийшли та заявили: «Так, ми є представниками цієї спільноти». Нам вдалося запросити представників Генштабу, які прийшли й розказали про їхню політику, як вони працюють із цією темою, як вони борються з упередженнями... Тобто це було досить незвично, ми не очікували, що вони прийдуть, а вони прийшли й доволі адекватно розповідали.

Також, звичайно, ми працюємо з темами окупованого Донбасу, з темою війни. Проводимо паралелі між тим, що відбувається в Україні та в інших державах. Наприклад, ми у себе представляли грузинський проект, який вони робили для Венеційського бієнале у 2015 році, здається. Він присвячений кордонам Грузії. Їх Російська Федерація потроху поступово пересуває, захоплюючи нові території Грузії, і ніхто нічого не може з цим вдіяти. Ми показували, що це не перший і, на жаль, не останній конфлікт.

Крім того, ми працювали з Балканськими країнами, із Північною Ірландією. Це також досить великий шмат роботи. У нас дуже багато проектів, багато тем, і про це нескінченно можна говорити, хоча щоразу я просто фокусуюся на якійсь одній темі. Але насправді їх дуже багато: це і питання пам'яті, публічного простору, питання публічної децентралізації тощо.

Хто входить до Вашої команди, і що саме Вас привело до роботи в організації? Чому Вам подобається тут працювати?

У нашій команді працює десь 7 осіб, це залежить від проекту. Однак часто запрошуємо інших людей до реалізації. А після завершення шукаємо інші способи співпраці... Зараз через скасування проектів або перехід в онлайн у нас команда стала досить компактна. Я сподіваюся, що це з часом зміниться. Але, з іншого боку, у нас є нові люди в Соледарі, які з нами працюють, тобто це вже десь 10 осіб у команді. Це ті люди, які займаються і продакшеном, тобто ми самі будемо й робимо виставки, артпроекти, більшість принаймні. Це і команда комунікацій, і адміністративна, фандрейзингова. Ми всі разом над цим працюємо.

«Ізоляція» має такий доволі хаотичний формат, бо ми постійно перебуваємо у стані «state of emergency». Тому що навколо постійно відбуваються такі події, на які маємо швидко реагувати. На жаль чи на щастя, але за 10 років це вже стало стилем роботи.

Я у Фонді працюю вже 10 років, я навчався в донецькому університеті. Після навчання вивчав польську й отримав можливість поїхати до Варшавського університету на практику. Коли я був у Варшаві, то відвідував багато культурних центрів. Гуртожиток, де я жив, розташований одразу навпроти замку Уяздовського, і я проводив там багато часу, мріяв, що колись таке може з'явитися у Донецьку. Я навіть не уявляв, як я можу до цього «прикласти руку», чим би міг бути корисним такому проекту. Коли я повернувся, то десь за рік до мене звернулися мої знайомі з університету, вони шукали людей у команду, тож я одразу погодився.

Але для більшості з нас «Ізоляція» – це вже не просто робота, ми тут живемо й постійно перебуваємо в контексті. Це, можливо, інколи навіть погано, але ми віддаємо 100% своєї енергії цьому проекту, бо вважаємо роботу «Ізоляції» дуже важливою. Ми маємо розповідати, що відбувається на Донбасі крізь призму нашого досвіду. До того ж способи, якими це відбувається, також кожного разу зтягають і дуже складно тримати дистанцію.

Чи можете Ви назвати якийсь проект або щось інше, дивлячись на що, Ви скажете: «Так, от ми справді заради цього працюємо»?

Ми займалися різними речами. Насамперед це і розвиток креативних бізнесів та культурних стартапів. Ми бачимо, що на Донбасі зараз є вже досить велика кількість невеликих організацій, створених місцевими мешканцями. І багато з них надихалося «Ізоляцією» чи проектами, які ми робили. Я буваю на конференціях, і там люди кажуть: «Так, звісно, «Ізоляція»! Ми дуже вас поважаємо!» Або: «Надихалися тим, що ви робите». Або: «Хочемо з вами співпрацювати!» Це велика справа. І багато людей переїхали з Донецька в інші міста, створюють там різні ініціативи. Дуже приємно це бачити, це надихає.

Крім цього є багато речей, які ми першими робили в Україні, й ми бачимо, як ці ідеї розвиваються. Власне, ми були першою організацією в Україні, яка займалася ревіталізацією індустріальних приміщень. У 2010-2011 роках ще нічого такого не було. А потім, коли почали з'являтися перші «ластівки» цього тренду – відкрилися Фабрика Повидла у Львові чи те ж «Тепле місто» у Франківську. У принципі, брали участь і спілкувалися, консультували ініціаторів цих проектів.

Тобто Ви вплинули теж на створення «Теплого міста»?

Так. Ми свого часу активно спілкувалися з організаторами. Та й, наприклад, Альона Каравай була нашою співробітницею у 2010-2011 році. Це все дуже й дуже пов'язано між собою. На жаль, культурна сцена не така велика, як хотілося б, усі всіх знають... Але коло розширюється, до того ж із 2014 року ми багато працювали з органами місцевої влади, з урядом, із Міністерством культури, щоб розвинути процес відбору учасників Венеційського бієнале.

Це окрема історія. Ми відправили своїх співробітників до Варшави до Захенти, яка займається в Польщі цим питанням, щоб вони досліджували їхній досвід і привозили в Україну. Пані Островська-Люта на той момент опікувалася цим питанням. До 2014 року для бієнале учасників обирали в незрозумілий спосіб без прозорого конкурсу. У 2015 році було, на жаль, так само, оскільки обрали Пінчука, який сказав, що за все заплатить, бо грошей у держави не було... Однак наступні роки вже проводилися відкриті конкурси, які й досі так проводяться. Це те, що великою мірою нам вдалося змінити.

Ви співпрацюєте зараз із Міністерством культури?

Ні. Ми вже давно не працюємо. Коли після 2015 року там почалися постійні зміни й не було зрозуміло,

що відбувається, ми почали від цього відходити. Нещодавно була пресконференція міністра, на якій він порушив тему розвитку креативних індустрій. І знову ж таки, ми спілкувалися, привозили експертів, але потім це виявилось не дуже потрібним. Можливо, у майбутньому це буде корисним. Хоча, на жаль, ми бачимо, що зараз багато зусиль, інституцій, які були створені в останні роки, руйнуються, і це дуже сумно бачити.

Так само ми, наприклад, співпрацювали з Київською міською адміністрацією, коли працювали в публічних просторах. Теж такий досвід, про який цікаво розповідати. Ми говорили про першу інсталяцію на місці, де був пам'ятник Леніну, який знесли у 2014 році. Там досі пусто, нічого нема. Ми зробили проект «Суспільна угода»: запрошували художників, щоб створювали на цьому місці інсталяції. Це був відкритий конкурс, ми пропонували киянам голосувати. Двічі чомусь кияни обирали художниць із Мексики, але це були дуже й дуже потужні проекти. Спочатку в КМДА поставилися з пересторогою до цієї ініціативи. А потім вони побачили, що все «ок», що це класний проект, що він створений на те, щоб об'єднувати, що це не якась політична провокація, що він відкритий до інтерпретацій. Тож у підсумку нам усе-таки вдалося побудувати співпрацю з міською владою Києва, яка допомагала з багатьма речами.

Так само ми зараз працюємо в Соледарі. Там теж на початку було складно, зате зараз ми вже маємо співпрацю з місцевими органами влади. Це дуже важливо, бо насправді до 2014 року в Україні не було такої співпраці з місцевими активістами, з недержавним сектором. Також для багатьох людей усередині суспільства не було зрозуміло, що вони отримують і як можуть впливати на розвиток своїх громад. З іншого боку, для місцевої влади не було зрозуміло, що це потрібно, що людей треба залучати. І от, на щастя, це ті речі, які нам вдалося змінити.

СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ДО «ДОБРОВІЛЬНОГО ДЕКЛАРУВАННЯ» ТА КОМЕНТАРІ ДО НЬОГО КОМЕНТАРІ ДО НЬОГО

З 01 вересня 2021 р. громадяни України отримали право задекларувати активи, що їм належать, та сплатити з них збір до бюджету. Добровільне декларування позиціонується як спосіб цивілізовано вивести на світло гроші та активи, адже не потрібно буде вказувати інформацію про джерело їхнього походження.

Промоут Юкрейн провела онлайн-опитування стосовно ставлення населення України до «добровільного декларування» або, як його ще називають, – «податкової амністії», та звернулася за коментарями отриманих результатів до спеціалістів з юридичних компаній.

Методологія дослідження. Опитування проводилося в період з 15.09 по 23.09.2021 року, з використанням методу CAWI та застосуванням функціоналу google-forms. Посилання на опитування було розміщено на сайті Promote Ukraine, сторінках Facebook та надсилалось на пошту зацікавлених осіб.

Розробка інструментарію та обробка інформації здійснювалася за підтримки науково-дослідного Інституту соціологічних досліджень Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Отримана соціологічна інформація має описовий характер і відбиває узагальнене ставлення україномовної аудиторії до податкової амністії.

В опитуванні взяли участь 163 респонденти віком від 18 до 65 років і старше, з них - 37,4% жінок та 62,6% - чоловіків. Найактивнішими були вікові категорії від 41 до 55 років та від 56 до 65 років (39,3% й 32,5% відповідно). Більшість респондентів є платниками податків, оскільки працевлаштовані в юридичній особі, яка є платником податків (39,9%), 16% є платниками податків як фізичні особи-підприємці; 11% сплачують податки, оскільки володіють активами, що оподатковуються. Детальний розподіл відповідей респондентів наведений у таблицях:

ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ

Відповіді респондентів на питання «До якої категорії Ви належите (можливо обрати декілька варіантів)?» (у %)

Платник податків, оскільки Ви – фізична особа-підприємець	16
Платник податків, оскільки Ви працюєте/працювали у юридичної особи, яка є платником податків	39,9
Платник податків, оскільки Ви – власник активів, які оподатковуються	11
Не є платником податків	10,4
Не належу до зазначених категорій	25,2
Важко відповісти	5,5

(сума відповідей може перевищувати 100% оскільки можна було вибрати кілька варіантів)

Відповіді респондентів на питання «Словосполучення «податкова амністія» викликає у Вас відчуття ...?» (у %)

Оптимізму	7,4
Дискомфорту	28,8
Песимізму	49,1
Важко відповісти	14,7

Відповіді респондентів на питання «Поняття «добровільне декларування», на Вашу думку, сприймається як ...» (у %)

Синонім поняття «податкова амністія»	18,4
Антонім поняття «податкова амністія»	48,5
Важко відповісти	33,1

Відповіді респондентів на питання «Чи вважаєте Ви, що механізм «добровільного декларування» стосується Вас особисто?» (у %)

Так	6,7
Скоріше так, ніж ні	8,0
Скоріше ні, ніж так	30,1
Ні	50,9
Важко відповісти	4,3

Відповіді респондентів на питання «На Вашу думку, хто найперше має скористатися механізмом «добровільного декларування»?» (у %)

Ті категорії населення, для кого цей механізм було розроблено і впроваджено	43,6
Всі категорії населення, без тих винятків, які передбачені відповідним нормативно-правовим актом	19,0
Важко відповісти	17,2
Інше	20,2

Інше:

- Народні депутати.
- Урядовці.
- Керівники підприємств усіх рівнів.
- Родичі народних депутатів (матері, дружини, діти тощо).
- Мільйонери й олігархи.
- Незаконне збагачення й декларування несумісні.

Відповіді респондентів на питання «Чи вважаєте Ви логічним, що особи, які перебували на державній службі з 2005 року, не можуть скористатися процедурою «добровільного декларування»? (у %)

Так	34,4
Скоріше так, ніж ні	13,5
Скоріше ні, ніж так	6,1
Ні	36,2
Важко відповісти	9,8

Відповіді респондентів на питання «Чи вплинула б можливість особисто розподіляти, на що підуть сплачені Вами податки у місцевий та у державний бюджет, на Вашу мотивацію декларувати свої доходи?» (у %)

Так, моя мотивація підвищилася б	47,9
Ні, моя мотивація не підвищилася б	41,7
Важко відповісти	10,4

Відповіді респондентів на питання «Який максимальний відсоток податків з усіх власних доходів Ви готові були б сплачувати регулярно, із задоволенням та у повному обсязі?» (у %)

1-5%	30,1
6-10%	22,7
11-15%	6,1
16-20%	3,1
Понад 21%	0,6
0	27,0
Важко відповісти	10,4

Відповіді респондентів на питання «Як зазначає Державна податкова служба, інформацію про отримані доходи та сплачені з них податки громадянин має змогу перевірити, подавши відповідний запит. Чи вважаєте Ви цю послугу актуальною/корисною для Вас?» (у %)

Так	30,1
Скоріше так, ніж ні	10,4
Скоріше ні, ніж так	10,4
Ні	44,8
Важко відповісти	4,3

Відповіді респондентів на питання «Чи погоджуєтесь Ви з такою думкою: «Податкові амністії мають сенс тільки тоді, коли громадськість дійсно вірить уряду?» (у %)

Так	78,5
Скоріше так, ніж ні	8,0
Скоріше ні, ніж так	3,1
Ні	7,3
Важко відповісти	3,1

Відповіді респондентів на питання «Чи погоджуєтесь Ви з тезою, що «податкова амністія» сприятиме підвищенню податкової культури громадян України?» (у %)

Так	13,5
Скоріше так, ніж ні	4,9
Скоріше ні, ніж так	11,0
Ні	67,5
Важко відповісти	3,1

Відповіді респондентів на питання «Чи вважаєте Ви, що проведенн «податкової амністії» дозволить наповнити державний бюджет?» (у %)

Так	9,8
Скоріше так, ніж ні	8,6
Скоріше ні, ніж так	23,3
Ні	54,6
Важко відповісти	3,7

Відповіді респондентів на питання «Чи вважаєте Ви достатньо інформативною кампанію щодо добровільного декларування?» (у %)

Так	9,8
Скоріше так, ніж ні	8,6
Скоріше ні, ніж так	19,6
Ні	50,3
Не володію інформацією про це	9,2
Важко відповісти	2,5

Відповіді респондентів на питання «Ваш вік:» (у %)

18-28	5,5
29-40	12,3
41-55	39,3
56-65	32,5
66 та старше	10,4

Відповіді респондентів на питання «Ваша стать:» (у %)

Жіноча	37,4
Чоловіча	62,6

Відповіді респондентів на питання «Який найвищий рівень освіти Ви маєте:» (у %)

Професійно-технічна	9,2
Середня спеціальна	17,2
Вища – бакалавр	19,0
Вища – магістр	45,4
Кандидат або доктор наук	4,7
Інше	4,5

Олександр Нагорний,

адвокат Адвокатського об'єднання
«Саєнко Харенко», Україна:

Результати опитування дають можливість зробити висновки, що переважна частина суспільства не обізнана з деталями податкової амністії та не розуміє її корисності і, як наслідок, не підтримує її. Таке суспільне ставлення могло б перешкоджати уряду запроваджувати цю амністію. Однак таке ставлення вже є менш вагомим у ситуації, коли амністія стартувала. Переконалий, що особи, які потенційно можуть скористатися амністією, вже добре розібралися в деталях. Зокрема, ми, як юридичні радники, робимо для цього все можливе.

Насправді зацікавленість держави в амністії є не меншою, ніж інтерес окремих осіб. По-перше, держава одноразово отримує певну частину коштів; по-друге, особи не будуть нести неефективні витрати для відмивання власних коштів, і більше коштів можуть бути інвестовані в українську економіку; по-третє, прозорість капіталу осіб буде тиснути на тіньову частину економіки та робити діяльність там більш ризикованою та некомфортною. Не варто забувати також, що податкова амністія запроваджена у нерозривному зв'язку з антимонопольною амністією, що сприятиме підвищенню прозорості функціонування ринків.

Олег Котляр,

Старший юрист практики податкового і митного права юридичної фірми INTEGRITES

Погодьтеся, для податкової амністії в Україні не було б підстав, якби думка респондентів була іншою. Втім, з опитування випливають й основні причини таких результатів – низький рівень обізнаності респондентів з питанням амністії та низький рівень довіри до державної влади.

Зважаючи на те, що ці аспекти – це дві з чотирьох основних умов, від яких залежить успіх амністії, Houston, we have a problem.

Серед інших умов я б додав якість закону, зокрема, необхідність безумовних гарантій захисту декларантів та невідворотності відповідальності у випадку недекларування неоподаткованих раніше доходів.

Цікаво те, що саме останні дві умови мають компенсувати відсутність довіри до влади. Це питання ризиків, які виникають у зв'язку з добровільним декларуванням, а вони є.

Найгостріше декларанти сприймають відсутність реальних і безумовних гарантій захисту за минулі порушення. Вони не застраховані від недобросовісних дій правоохоронних органів, які після декларування можуть виявити минулі порушення, або від фінансового моніторингу банків, котрим треба буде «належним чином» обґрунтувати джерело походження коштів. Крім того,

додаткові супровідні документи щодо декларування деяких видів активів можуть не вважатися частиною документів та інформації, яка захищається законом про податкову амністію.

Зважаючи на ризики, ключове питання, яке виникає в потенційного декларанта, – що це мені дасть? Для успіху податкової амністії правильною відповіддю було б – відсутність кримінальної відповідальності в майбутньому. Втім, наразі для платників податків перспектива відповідальності за минулі податкові порушення виглядає примарною.

Водночас професійна спільнота активно обговорює можливість застосування податковими органами непрямих методів оподаткування, які базуватимуться на зіставленні задекларованих доходів та фактичних витрат і оподаткування надлишків. А поки непрямі методи лишаються на рівні обговорення, з найбільшою вірогідністю про амністію також будуть більше говорити, аніж її використовувати.

UKRAINISCHE
FREIE UNIVERSITÄT

БУДУЙ СВОЄ ЄВРОПЕЙСЬКЕ МАЙБУТНЄ:

вступай в єдиний
українськомовний
університет в Європі.

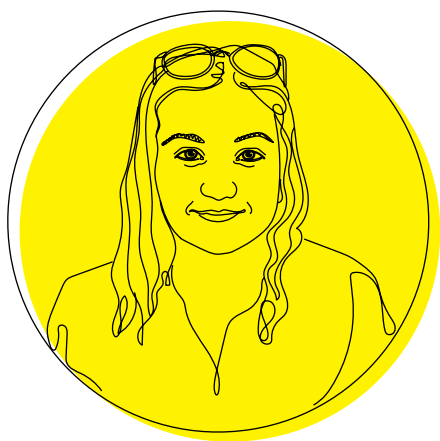
УНІВЕРСИТЕТ

UKRAINISCHE FREIE UNIVERSITÄT
Barellistr. 9a
80638 München
Deutschland

СЕКРЕТАРІАТ

+49 (0) 89- 9973883-0
sekretariat@ufu-muenchen.de
www.ufu-muenchen.de

ВІКТОР КОРСАК: «МИ НЕ СТАВИМО ЦІЛІ ВТИРАТИ КОМУСЬ НОСА, МИ ПРОСТО РОБИМО СВОЮ РОБОТУ». ЯК ПРАЦЮЄ НАЙБІЛЬШИЙ МУЗЕЙ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

**ІВАННА МАЛЬЧЕВСЬКА –
ПРОЄКТ-МЕНЕДЖЕР ПРОМОУТ
ЮКРЕЙН, ІНІЦІАТОР КАМПАНІЇ
#STOPRUSSIANBRUTALITY**

КВАРТУРНИ

Цей музей вражає європейців, бо відкриває українське мистецтво зовсім іншого рівня.

Цей музей вражає й українців, бо показує їм їхнє сучасне мистецтво – унікальне, глибоке, змістовне й таке, що змушує думати, аналізувати та змінюватися.

Разом із бізнесменом і фундатором Віктором Корсаком ми говорили про наймасштабніший Музей сучасного українського мистецтва. В інтерв'ю із засновником читайте про філософію музею, його місію, колекції, відвідувачів та плани на майбутнє.

Про МСУМК

МСУМК – найбільший в Україні музей сучасного українського мистецтва, заснований родиною Корсаків у м. Луцьк (Волинська обл.).

Загальна площа першої черги музейного комплексу становить близько 5 000 кв. м і має низку виставкових залів. Площа постійної експозиції займає 3000 кв. м.

У музеї представлено роботи понад 100 видатних українських митців (більш як 800 артоб'єктів). Живопис, графіка, скульптура, інсталяція, відеоарт – тут зібрано колекцію творів мистецтва найкращих українських авторів ХХ-ХХІ століть.

Як з'явилася ідея створення Музею сучасного українського мистецтва?

Усе в житті відбувається стохастично-детерміновано. Тобто, є щось невідоме, непрогнозовані, випадкові речі, які породжують щось зрозуміле та прогнозоване. Приїхав до мене

товариш, побачив у мене в кабінеті роботу Кумановського, яку мені подарували батьки, й каже: «Хочу роботу цього художника!». Я з батьком поїхав до митця, він виніс 27 робіт і каже: «Забирай усі». Я не мав грошей, та художник сказав: «За рік віддаси».

Я по маленьку віддавав гроші, картини стояли у нас вдома. Я думав, що несправедливо, що ці картини ніхто не бачить, треба з цим щось робити.

У мене вже був розважальний центр Адреналін Сіті, ми збільшили площу та відкрили галерею. Потім багато змінювали, робили нового...

Я багато подорожую світом і бачу, що усюди є музеї сучасного мистецтва, а в Україні немає. Отак і вирішив зробити.

Чудово! Оксана Забужко сказала про ваш музей такі слова: «Умили Київ, умилі Пінчука».

Ми не ставимо цілі втирати комусь носа, ми просто робимо свою роботу. У Пінчука свій напрямок: він на сучасне світове мистецтво налаштований. А ми – на українське, національне. Пінчук працює більше

у виставковому форматі, а наш музей якраз і відрізняється постійною експозицією. Окрім того, ми маємо чотири зали змінних експозицій. У нас одно-моментно відбувається чотири різні виставки чотирьох різних художників. Це й забезпечує динаміку: ми відкриваємо нові імена та працюємо з різними цільовими аудиторіями.

МСУМК – це якісно новий музей, який розташований не в Києві чи Львові, де великий потік туристів і люди в принципі звикли відвідувати культурні заклади. Як музею працювати з містом, де малий потік туристів? Як лучани ставляться до музею?

Лучани – великі патріоти музею! Та й місто змінюється. Якщо порівняти ситуацію три-чотири роки тому, до відкриття музею, то аудиторія росте, й разом із нею росте музей – це відчутно. Раніше люди боялися навіть заглянути, а сьогодні вони відвідують різні виставки різних художників.

Щодо Києва і Львова – зрозуміло, це більші міста з більшим населенням. Але Більбао теж не в Мадриді (посміхається).

Чи були цікаві ситуації з відвідувачами? Можливо, вони не завжди розуміли ідею музею чи окремі твори сучасного мистецтва?

Так, звичайно, це дуже часто буває. Якщо взяти нашу книгу відгуків, то там буде більше заперечень, ніж погоджень із сучасним мистецтвом. Були навіть такі випадки, коли люди просто мочилися біля дверей, бо не сприймали цього мистецтва. Але от ми багато проводимо інклюзивних проєктів. У нас були люди з вадами опорно-рухового апарату: тут (у розважальному центрі – ред.) відбувався Чемпіонат України з гри у шахи для них. І спочатку вони протестували, заперечували, а через тиждень вони вже брали участь у майстер-класах і малювали абстрактні картини.

У місії музею Ви говорите про рефлексію, і це якраз цей момент: коли спочатку люди не розуміють, заперечують, а потім приходять, щоби дізнатися більше. Будь ласка, розкажіть більше про місію та ідею музею: чому саме у Луцьку і для українців?

Це не для українців, це музей для всього світу. Тому що українське мистецтво дуже багатогранне, цікаве й унікальне! Хто б що там не говорив, що це переспіви світові чи інше. У нас унікальність якраз у тому, що художники мають, з одного боку, потужні корені – національні традиції, європейські традиції. З іншого боку, тиск комунізму впродовж стількох років – це все відбилося у мистецтві, і воно дещо інше, відрізняється від світового. І про українське мистецтво треба говорити, розказувати, показувати його.

До нас приїжджає з Європи багато людей, і вони дивуються, що у нас є таке мистецтво. Вони просто його не бачать ніде у світі! А тут можна в одному місці все побачити. Усе-таки у нас тут спортивно-розважальний центр, відбувається багато чемпіонатів України, світу, і є потік відвідувачів з усієї України. Окрім того, якщо представлено знакові проєкти, то до нас приїжджають із Києва та Львова цілими автобусами! Тобто музей набуває національного значення.

Скільки в середньому відвідувачів приходить у музей протягом місяця?

Дві з половиною тисячі в місяць та близько тридцяти тисяч відвідувачів на рік.

Чи вплинула пандемія на роботу музею? Можливо, з'явилися нові формати роботи?

Ми були фізично закриті цілий рік. Але в цей час ми робили онлайн-проєкти. Наприклад, артпроєкт «Імунітет»: художники протягом двох місяців створювали роботи на тему біологічного та духовного імунітету нації. Після закінчення карантину ми провели офлайн-зустріч, у якій взяло участь 300 митців! 180 із них

пройшли відбір, це було надзвичайно! Зі всієї України до нас приїхали художники, їхні роботи... Ми зробили експозицію у формі ДНК: кожен окремий ген – це напрямок у мистецтві.

Цього року ми робимо схожий проект – «Імена твої, Україно». Він також був спочатку в онлайні. Усі малювали роботи до 30-ліття Незалежності України. 24 серпня ми провели офлайн-відкриття. Взяло участь 152 художники. Ми також ведемо колективну монографію на тему «Імена твої, Україно», бо кожен ще, окрім своєї роботи, має власну рефлексію. Тобто це будуть роботи художників та їхні рефлексії.

Чи підтримує вашу роботу влада міста? Чи допомагає інформаційно?

Ми не сваримося і співпрацюємо, робимо спільні проекти. Усе як у цивілізованому європейському місті – усе добре... Ми зараз відкриваємо ще 2 тисячі квадратних метрів площі музею. Це буде щось вражаюче! Там будуть виставкові площі тисячу, тисячу двісті метрів! Не так багато художників в Україні та й у світі можуть освоїти таку площу. Це будуть українські знакові художники, це буде дуже цікавий національний проект!

Чудово! Говорячи про національні проекти, чи представлені у Музеї митці з тимчасово окупованих територій Донецької, Луганської областей та Криму?

Звичайно! У нашого музею структура така, що є зали «Генези» – це постійна експозиція, яка ділиться на сім осередків: Західний, Південно-Східний, Київський, Одеський, Закарпатський, Дніпровський, Харківський. У кожному осередку у нас представлені багато з кращих художників цих регіонів. Є скульптури Петра Антипа, він сам з Горлівки... Щойно закінчилась

виставка Оксани Чепелик із Луганська. У нас є багато художників із цього регіону. Ми працюємо не тільки з Києвом і Львовом, ми стараємося працювати з усією Україною. У нас буде ще одна виставка з Харкова, з Одеси, потім зі Львова...

Чи є у Музеї заборонені теми?

Зрозуміло, що теми популяризації нацизму, насилля над дітьми, тобто, усі заборонені в цивілізованому світі, не прийнятні, вони є поза межами культури.

Ваша робота пов'язана з тим, щоб визначати щось мистецтвом. Як Вам у такій ролі людини, яка оцінює та вирішує «так» або «ні»?

Це складно. Оцінювати – це ж гріх, але без цього ніяк. От мистецтво відрізняється від кітчу тим, що воно змінює людину. Воно трансформує, викликає якийсь конфлікт. А якщо не викликає – значить, це вже не мистецтво... Це солодке, це вже тема конформізму... От ви дивитесь на котика, й у вас виникають усі ті емоції, які виникають в інших людей, тобто ви приєднуєтесь. А от коли у вас виникає конфлікт – ви виходите на інший рівень розвитку. Бо конфлікти прибирають стереотипи та комплекси, очищають людину, й тоді вона може творити щось нове, думати по-іншому.

Це все про рефлексію, яку Ви ставите собі за місію?

Так.

Ви пам'ятаєте акцію протесту в Києві, яка закінчилася розмальованими дверима Офісу Президента. Активісти згодом назвали це перформансом, творчим виявом незгоди з поточною політикою і діями влади. Ці двері ставлять багато запитань, там немає єдиної думки, це правильно було чи ні. Якби ці двері продавалися, як мистецький експонат, чи купив би їх ваш музей, аби поповнити експозицію?

Тобто чи є ці двері твором мистецтва?

Так, чи визнав би їх музей?

Я думаю, що це був би непоганий експонат. Там можна погоджуватися чи не погоджуватися. Мені єдине, що не подобається в цій темі, коли маніпулюють людьми. Це нескладно насправді, динаміка соціальних груп описана в підручниках психології. Зробити з групи людей стадо дуже просто у 21 столітті. Але такі артефакти... Ці двері все одно будуть викликати певні емоції, ними будуть цікавитися, будуть якісь переживання. Правильно це чи ні, але це цікаво. Я думаю, що двері були б не гіршим експонатом, ніж пісуар Дюшана.

Які Ваші улюблені сучасні митці? Кого б Ви хотіли бачити у музеї?

У нас є стратегія – «Генеза». Там ми досліджуємо всі мистецькі осередки й тяглість поколінь у кожному з них. Тобто, звідки пішло сучасне мистецтво. У залі можна побачити Федора Манайла, як він малював гори, й

тут же Павло Керестей, який через 30 років малював ті самі гори уже по-іншому. От оці феномени для нас цікаві. Тому, відповідно до цієї стратегії, у нас є список із близько 150 авторів, яких ми хочемо ще привезти, аби доповнити колекцію. До того, що у нас уже є 400... Але вони всі різні! Дивитесь на «Одесу» – там вона світла, море; заходите у «Львів» – там експресія, усе більш важке... Так само в житті, ми робимо і те, і те, і те... Я люблю все українське мистецтво, не люблю немистецтво, не люблю кітч. Не люблю, коли люди роблять речі просто щоб їх продати. Не роблять те, що їм душа каже або Бог дав, і воно виходить назовні, а роблять речі, щоб сподобатися іншим. Цього я не люблю, це не моє.

Пане Корсак, якщо говорити про вартість входу у Музей, то вона досить символічна – 40 грн. І це точно не про «заробити» на мистецтві, а «дати» людям доступ до мистецтва. Розкажіть, будь ласка, більше про Музей як соціальний проєкт і про те, наскільки він для Вас важливий.

Щодо вартості входу, 40 грн – це дійсно невеликі гроші, але в нас ще, наприклад, середа – безкоштовний день. І люди можуть просто прийти й відвідати, якби було бажання. У п'ятницю після обіду теж безплатно – щоб не йшли в бари, а прийшли долучилися до мистецтва.

Щодо такої соціальної місії, насправді все дуже прагматично. Коли ти маєш хату, машину,

діти вивчилися, ти задовольнив усі свої фізіологічні потреби, виникає думка зробити щось більше, щось цікавіше... І я отримую велике задоволення, що люди заходять до нашого музею одні, а виходять трохи інші. Це набагато більше задоволення як від нової машини.

Чи були конкретні прояви рефлексії відвідувачів?

Регулярно! Одна професійна художниця приїхала з Москви. Вона та інші люди є нашими друзями вже давно, вони чекають, коли Україна дозволить, бо хочуть стати українськими громадянами... У нас була виставка Василя Бажая, і от ця жінка заходить і відразу починає плакати. Це абстрактне мистецтво... Вона каже, що ніколи, скільки їздила, не бачила, щоб таке траплялося... Дивиться на телефоні ту саму картину – і знову плаче!

І таких випадків багато... Таке мистецтво, не до кінця досліджене і дуже непередбачуване.

Як змінилося Ваше життя після відкриття Музею?

Раніше спав 6-7 годин, зараз менше (сміється). Роботи стало більше, але дуже багато знайомств із художниками. Це надзвичайно цікаві люди! Кожен зі своїми поглядами... Дуже цікаво спілкуватися з ними на тему роботи: кожен по-іншому щось розкаже, висловлює свої думки... І такі розмови дуже добре розвивають.

Хто допомагав Вам розробляти концепцію Музею?

Я взяв дві валізи книжок і поїхав на два тижні, закрився й прочитав історію українського мистецтва, музеєзнавство. Зробив п'ять слайдів, зібрав

знаних мистецтвознавців, показав їм презентацію. Вони погодилися. Дуже серйозно мені допомагав художник Петро Гулин. Він усе життя мріяв, щоб в Україні був музей сучасного мистецтва. І він безкорисно, на одному ентузіазмі, обдзвонив величезну кількість художників, щоб вони лояльно поставилися й за розумні гроші дали Музею роботи. Петро – одна з ключових фігур у створенні Музею сучасного українського мистецтва Корсаків. Він мій друг, ми зустрічаємося, дискутуємо.

Чим Ви найбільше пишаєтеся за весь час роботи музею?

Мене не цікавлять разові речі, цікавить стратегія. Мені подобається, що ми розвиваємося в тому напрямку, який запланували. От досліджуємо «Генезу», дотримуємося нашої

місії. Ми змінюємо минуле, бо повертаємо забуті імена. З іншого боку, ми творимо майбутнє, бо до нас приходять діти. Я переконаний, що серед них є майбутній Пікассо, да Вінчі й усі решта. Сама система, сам розвиток, сталість цього розвитку – це для мене велика заслуга.

Ви бачите, що ми маємо молодий персонал, ми беремо на роботу студентів. У нас також є досвідчені мистецтвознавці, наприклад, Зоя Навроцька... Але ці діти одержимі мистецтвом і так само розвиваються швидко, бо спілкуються з видатними митцями. Ми рухаємося в правильному напрямку і регулярно робимо проекти, які відповідають стратегії. Тут ми професіонали.

Які у Вас плани на майбутнє, крім тих 150 митців, яких ви хочете бачити?

Ми плануємо розширити «Генезу» на тисячу квадратних метрів, і додаткова тисяча площі буде виставкова. Також по-маленьку будемо збирати тих 150 митців, яких запланували. Це один аспект, такий внутрішньодержавний. Інший аспект – міжнародні проекти. Тобто, показувати колекцію українського сучасного мистецтва регулярно у світі, щоб люди бачили, що таке українське мистецтво. З іншого боку, хочемо робити міжнародні проекти, наприклад, було б фантастично привезти сюди твори українця Казимира Малевича, Василя Кандинського

го, який також починав в Україні... Американський митець Енді Воргол українською мовою розмовляв, він був українського походження, його роботи також можна було б привезти. Тобто рухатися десь у цьому напрямку. Звісно, на це потрібен час і гроші.

Чому варто приїхат з-за кордону й відвідати ваш музей?

Тому що це єдине місце, де можна комплексно, цілісно побачити роботи кращих українських митців. Роботи, які ви ніде більше у світі не побачите!

25 РОКІВ
ДОСЯГАЄМО ЗІРОК
ДЛЯ НАШИХ КЛІЄНТІВ

www.asterslaw.com

SERGIY KORSUNSKY: THE GEOPOLITICS OF “INTERESTING TIMES”

**WITOLD WASZCZYKOWSKI, CHAIR OF THE EU-UKRAINE
DELEGATION IN THE EP: “THERE ARE MYTHS AND NAIVETÉ
IN THE WEST TOWARDS RUSSIA”**

**MARIA MEZENTSEVA, HEAD OF PERMANENT DELEGATION OF
VERKHOVNA RADA OF UKRAINE TO PACE: “WE REMAIN AN
OUTPOST OF UKRAINIAN INTERESTS”**

**TO START FROM SCRATCH:
BUSINESS STORIES OF IDPS**